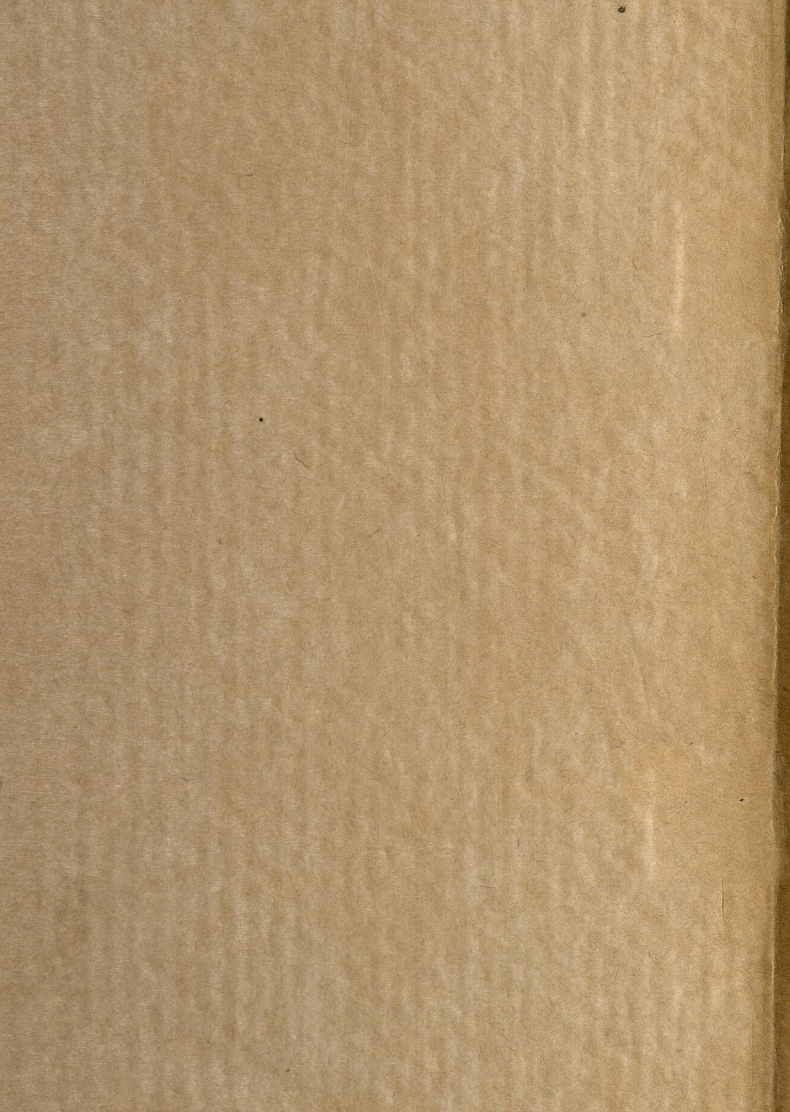
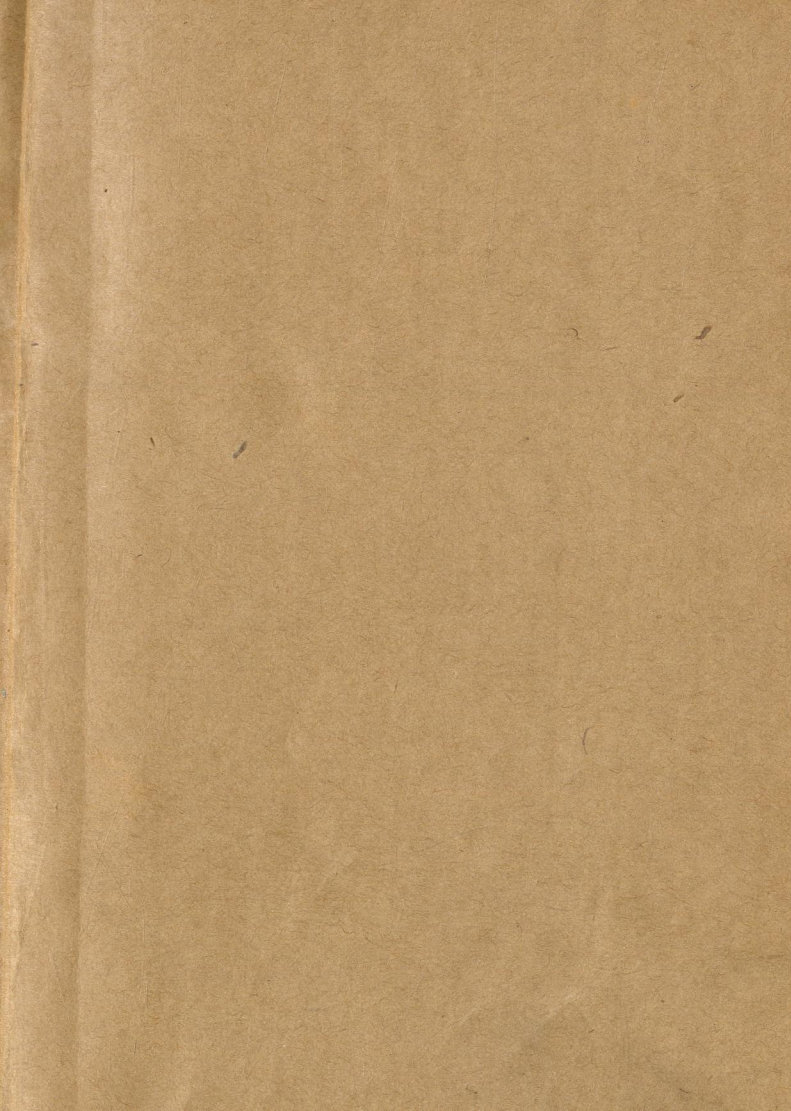

723

~~26.331~~

2

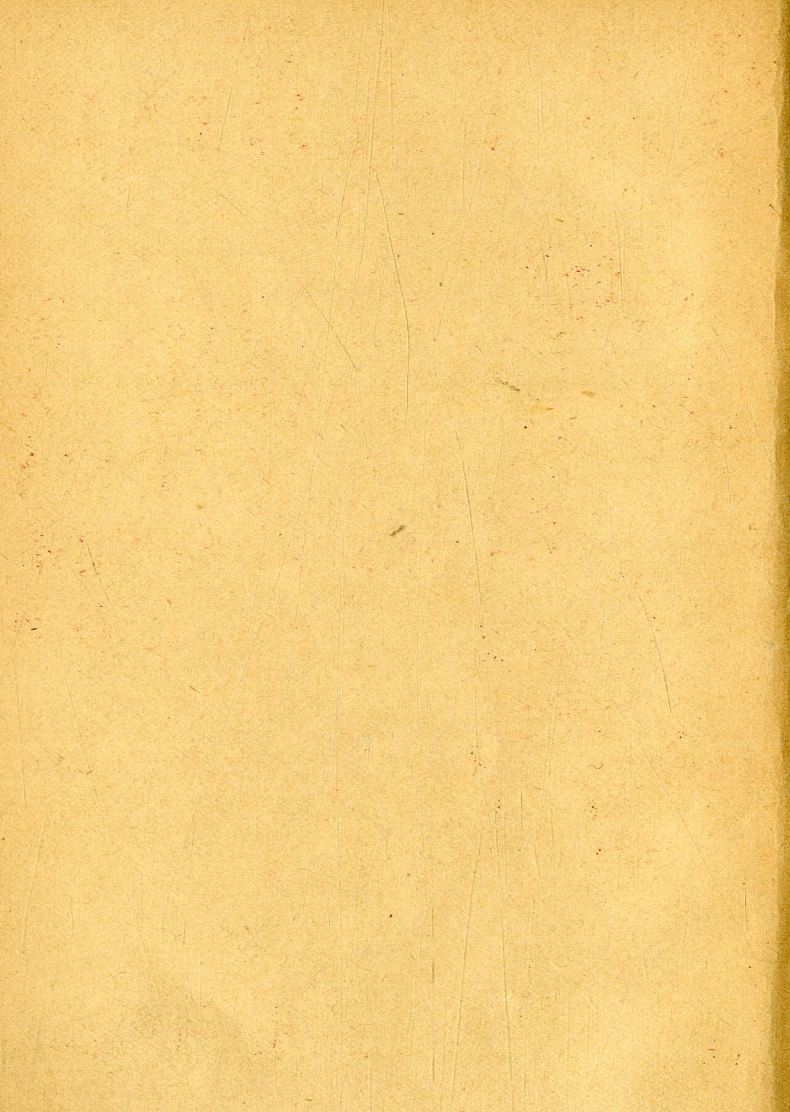

ЧИТАНКА

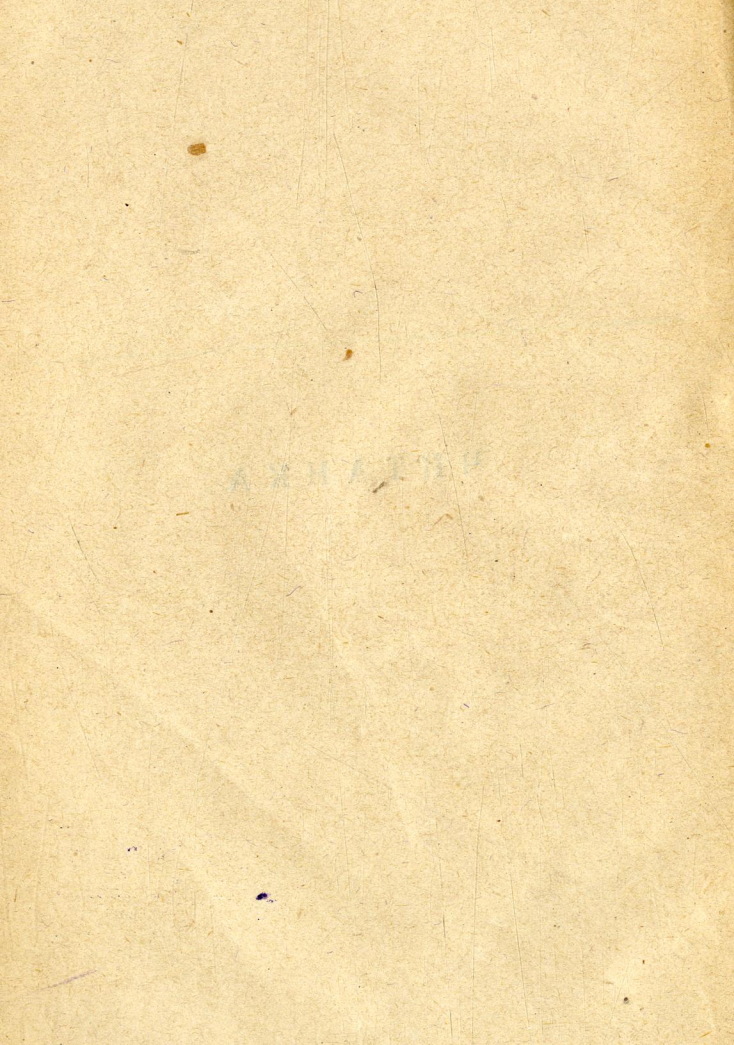

ПРО ЛИХВАРІВ
І ШАХРАЇВ ТА
ПРО ТЕ ЯК ВІД
НИХ ВИЗВОЛИ-
ТИСЯ

Р.С.У.К.

ЧИТАНКА

10
БІБЛІОТЕКА РЕВІЗІЙНОГО СОЮЗА
УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВ

Ч. 9.

ЧИТАНКА

ПРО ЛИХВАРІВ І ШАХРАЇВ ТА ПРО ТЕ,
ЯК ВІД НИХ ВИЗВОЛИТИСЯ

З ОБРАЗКАМИ

ВПОРЯДКУВАВ

К. КОБЕРСЬКИЙ

26.331

ЛЬВІВ 1928

НАКЛАДОМ РЕВІЗІЙНОГО СОЮЗА УКР. КООПЕРАТИВ

Ш1414-944:9

Ч. інв. 1380 / 1932 р.

A 23.

ДРУКОВАНО 5.000 ПРИМ.

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІАН В ЖОВКВІ

Львівська державна
наукова бібліотека

№ 2747

Гадки над мужицькою скибою.

Стану я ранком на зораній ниві:
Пурпуром сонце на сході горить,
Пташечки в гаю щебечуть щасливі,
В моїм лиш серці гризота кричить.

Пане всіх творів, властивче природи,
Глянь, що в ній щастя, що в ній красоти,
Чом в твоє серце краса та не входить,
Чом так нещасний, пригноблений ти?

Поле плодуче, царина відкрита,
Трави густі по лісах і лугах —
Чом же тебе не годують досита,
Чом же ти з голоду мреш по хатах?

В гір твоїх лоні заліза чимало,
Чом же тупії твої леміші?
Чи лиш на тее залізо те здале,
Щоб тебе в пута кували чужі?

В твоїм підгіррю ллесь світло жарюче
В струях хрустальних, бурлить і кипить;
Чом же ти, світло в чужі землі шлючи,
Сам мусиш темний, непросвітний жить?

Соли святої твій край також ситий
 В бючій норі, хрусталевій скалі;
 Чом же несолений хлібець їси ти?
 Чом же не стався ти сіллю землі?

Іван Франко.

Гадки на межі.

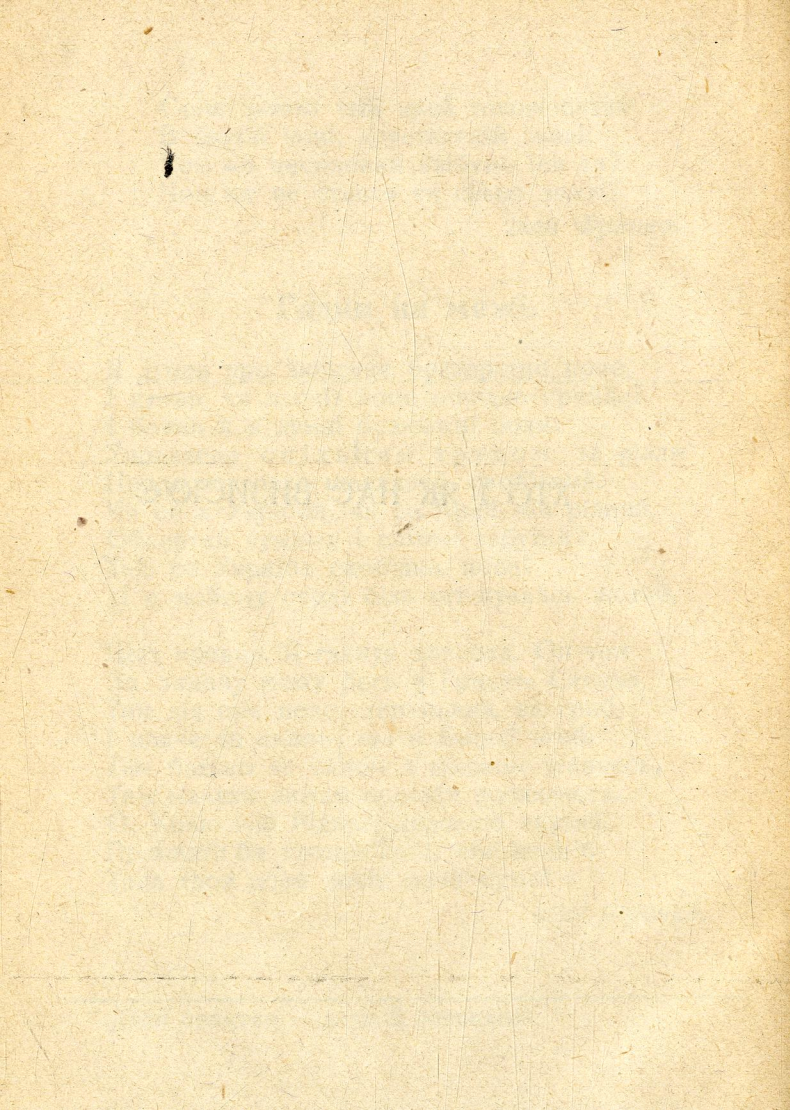
Я думав про людське братерство нове,
 І думав, чи в світ воно швидко прийде?
 І бачив я в думці безмежні поля:
 Управлена спільним трудом та рілля
 Народ годувала щасливий, свободний.
 Чи се ж Україна, чи се Край мій рідний,
 Обдертий чужими і світом забутий?
 Так, се Україна свободна, нова!
 ...І в моєму серці біль втишувавсь лютий.

Щез привид. Я глянув довкола. Он там
 За зорану межу бєсь з Грицем Степан, —
 Там дід оре поле старенький, як гриб,
 І плаче за сином, що в Боснії згиб,
 Там батько за сином з дрюком уганяєсь,
 Там мачухи лютий проклін розлягаєсь...
 О, Краю мій Рідний, недолею гнучий,
 Пропаста би краще Тобі, ніж коли б
 Така твоя доля повік мала бути!

Іван Франко.

Доки брацтво — доти й богацтво!

I.
ХТО І ЯК НАС ВИЗИСКУЄ

На торзі.

(Посвята Романові Роздольському).

Проць і Проциха продали в місті, на торзі дві курці, копу яець, пів корця жита тай купили порося і дві дощі курник залатати... З полудня, як мали вже йти до дому, каже проць до жінки:

В тебе є які гроші?

Та які? — каже жінка. — Маю ще в платині три нові: дітям на колачики.

Проць драпнувся нігтями по немитій потилиці тай лишив на ній за кожним нігтем рівчик, наче розплуги на рілі.

Ффі-іть! а мені ще треба цвиків купити. Маю гулних пять крейцарів, а то треба зо двацять цвиків. Як не стане, то даш.

Проциха справила до чоловіка обі долоні:

— А най Бог боронить і заступить! Таже то би таких плачів.

— Говори свої! — бовтнув Проць — Я слиною приліплю дошки?!

Тай пішов у місто, а Проциха лишилася коло фіри сусіда Івана, що з ласки зробив їм вигоду тай забрав дошки на свій віз. Стояла неподвижно на однім місці, прижмурила очі, що ціле місто здавалося їй наче в сумерку, а всякі гадки стали її зносити.

Вернуться до дому вже смерком. На Івановій

хаті бузьок клепатиме, а Семенові вівці будуть блеяти. Крізь стіни синій димок продиратиметься, а з другого села заводитиме сопівка. Дмитруньо й Настуня ждатимуть їх на воротах та, як тільки їх назирять, пустяться бігцем проти них. Дмитруньо зараз же й прибіжить, а маленька Настуня облишиться ззаду й стане плакати.

А Проць пішов у саму середину міста, на жидівську вулицю. В обох періях аж кишіло від жидівських склепиків.

Зараз таки зачепила його каправа, горбата жидівка з крайного склепу.

— Що купуете газдо? Ходіть до мене!

— В тебе нема! — сказав Проць тай не подивився навіть на ню.

Жидівка вхопила його за рукав.

— Чому нема? Ходіть!

Проць увійшов до склепу. На помості і на полицках стояло всюди скло, триною і стухлою соломою обложене.

— Цвики є? — запитав Проць.

— Нема цвиків. Купіть собі лампу. Дуже дешево. А світить ц-ц-ц.

Иди, бо як ти засьвітю, то три дні тобі свічки в очах стоятимуть!

Вийшов розлючений.

Жидівка вибігла за ним.

— Чуєте газдо, як вам треба цвиків, то йдіть до мого зятя, отам-о з другого краю вулиці. Зараз вас мій Абрамко поведе.

Тай стала верещати:

— Аврум! Аврум! Аврум!

Абрамка не було. Проць не мав коли, тай пу-

стився йти. Але жидівка вхопила за сардак і не пускала.

— Чикайте трохі, зараз Абрамко прийде.

— Скараскайся мерзо! — при цім слові сіпнув так сардаком, що жидівка мало носом не запоролала до плиток.

Зайшов прямо до цього склепу, що на дверях висіли поржавілі ланци. Там стояв дванацятилітній пейсатий жидок.

— Що купуете ґаздо?

Проць визвірився на нього.

— Я з тобою не говорю! Де ґазда від склепу? — обіззався сердито.

— Що-о-о? Та то все одно; я также продаю!

— Я тебе питаюся, паршеку, де ґазда від склепу? Чуеш чи ні?

— Зараз увійде.

За хвилю ввійшов жид сивий, як молоко.

— Ви ґазда від склепу?

— Я. Ну, або що?

— Продасте мені цвики?

— Чому ні? А яких вам треба?

— Бритналів. По кілько за ґрейцар?

— На вагу продаєся.

— Я на вагу не хочу, продайте на штуки.

— Ну, по крейцару возьму в вас.

Проць як стояв, так обернувся і пішов. Вибіг старий жид, вибіг малий жидок.

— Верніться, ґаздо, чуєте!

Проць удавав, що не чує. Жидок підбіг за ним і вхопив за рукав, а Проць обернувся і ждуюхнув жидка кулаком в груди.

— Уступися, кажу — паршеку!

Жидок відскочив наче кіт від собаки.

Тимчасом надійшов старий жид.

— Ну верніться, що даєте?

— Я не купую! — сказав Проць і чинився, що хоче йти.

— Чому не купуєте? Вам треба цвиків. А бігме не дістанете дешевше, як у мене. А би я такий щасливий рік мав.

Проць став лагідніщий.

— Як у вас купувати, коли правите, як за рідну маму?

— Ходіть до склепу; якось погодимося.

Цілий час держався жид Процевого сардака.

Проць іще не квапився йти. Став та розмірковував у своїй голові, з кілько цвяками найменше може обійтися й кілько найбільше за них може дати, аби не рушити цих крейцарів, що є в Прощихи. Жаль йому було малих пустіїв, що вибіжать проти нього й крізь ніс жвиндітимуть: „Де! щосте купили в місті?“

Міркував-міркував і якраз доміркувався до цього, що тих три крейцарі від Прощихи саме не стане. Така його лють зібрала, що бувби всю жидову перемолотив.

Оттоді знов підступив до нього жидок. Проць затиснув зуби тай справив до жидка кулак наче довбню:

— На бік гнидо! бо як тя ковтну, тай і не кивкнеш!

Старий жид, якби нічо, сіпнув Проця за сардак:

— Ну, газдо, що стоїте дурно? Міні треба вторгувати, а вам купити.

Зайшли до склепу. Проць став просити жида:

— Бійтеся Бога, Мошку, чи як вам, майте милосердие. Ви би таки чоловіка облупили. Ви собі розкладіть заробок на всіх мужиків, а не то з одного тай маєток робити!

Жид став клястися; йому йшло це так гладонько й борзенько, як молитви:

— Заробок? Який заробок? Аби я так до завтра дочикав, аби я такий легкий рік мав, аби я так на очі видів, аби я так з дітий потіхи діждався, як я маю на цвиках хоч крейцар зарібку.

— Дай вам Боже, дай вам Господоньку святий, щире вам цього жичу, — сказав Проць тай крутив головою.

— Гадаєте, що не дай Боже? Таки дай Боже! Ну кажіть, що даєте?

— Даш по п'ять за крейцар?

Жид плюнув: — Ігі на твою голову!

— Гикни матері своїй на гріб! А по штири даш?

Жид скулився, як кіт до миши:

— Брав бись по штири?

— Ні! В голову бих ти позабив. Та гавкай уже раз по чому?

Жид озлобився.

— Гавкай сам із псами!

— Їж, давися своїми цвиками! — По цім слові Проць вийшов, а жид крикнув йому на вздогін:

— Дам три за два крейцарі!

Проць обернувся на порозі:

Ая! Ще ти й прядива додам, абись мотуз усукав, та повісишся на цвику!

Вийшов на вулицю й здавалося йому, ніби він десь у лісі, в самій середині, а його з усіх боків вовки обскочили й наважилися життя взяти. Місто,

місто — обдирство, ошуканство, наче хто шептав йому на вухо.

Аж іде Василь, з тогож села, самою серединою вулиці. В правій руці батіг, у лівій коновка, в коновці сушений короп, на шиї дріт, а на голові три капелюхи. Спідній — старий солом'яний; середній — новий суконний, чорний, для себе про свято; а верхній новий, сивенький для синка, Грицька, також про свято. Проць до нього:

— Заратуйте-ко мене хоть шісткою!

Василь махнув бато́гом:

— Куме Процю, та я осьде ледви тлінний; на гуску соли ми не ста́ло. Будем у штайранті, платив податок. Обібрали до сорочки, обголили до мяса, ледви з душею втік.

Проць поплівся далі. Розмірковував, розраховував, а то все не стає і не стає.

— Таки не витякне моїх грошей, треба буде докласти жіночі, — гадкував Проць тай зайшов до другого залізного склепу. Там так само, як і в першій. До третього, так само; до четвертого також так само.

Проць налякався; та се і з жіночими не стане. А паця? Що з пацям буде?!

— Мо-ой! аби вас повіхоплювало що до лаби, аби на вас хвороба тяженька! — заляв Проць серед дороги на весь голос та так щиро, аж зітхнув. Ніякої ради, ніякого поратунку, хоть сядь тай плач.

Але паця? Паця мусить мати свою вигоду, аби з під землі дістати, аби камінь зубами гризти! Християнин борше витримає і голод і холод, а німина марніє, сохне. Воно не знає пожалуватися (раху-

вати: німина), що я голодне, що мені студено, що підо мною мокро, але марніє. А воно до чого здале, як марне? Лиш гріх за него. Най буде худий, як хорт, лиш аби робив. А худібка не то; як уже марна, то нідочого тай решта. А ще праця!

Оттак гадкуючи, йшов Проць нога за ногою, похнюпивши голову в долину, неначе шукав чого по дорозі. І не стямився, коли вчинився перед склепом, де перший раз торгував цвяхи. Жид обізвався до нього:

— А що правда, що ніде нема дешевше? Слухайте, Іване, чи як вам. Най страчу: дам вам по два за крейцар, тай то бігме нікому лиш вам! Хочу мати добрий початок.

— Хіба на сконане початок, — бовтнув Проць.

— Я собі рахую початок на завтра.

Проць задумався:

— Дайте по три — спровола процідив крізь зуби.

Жид усміхнувся:

— Ну, ну! Коби я сам міг де купити по три!

В одну мить постановив Проць відоймити гроші від жінки. Як мога борше побіг до неї:

— Давай гроші!

— Які гроші? Хрестися та лізь у болото!

Проць затис кулаки:

— Чуеш, не вповідай мені мудрішки, бом такий добрий, щобим тя зів!

Проциха дивувалася:

— Тобі що, чоловіче, ти впився? А яж дітям що скажу?

Проць сичав здавненим голосом, як гадина:

— А тиж яка мама дітям? Тиж не знаєш, як їх забавити?

Геть приватну спекуляцію!

**Ми не вижидаємо визволення —
ми хочемо себе самі визволити!**

— Спам'ятайся, Процю, тебе обмарило!

— Я тебе як зараз спам'ятаю, то ти очі повилазять! Ти газдиня?! Вона тото не питає, де паця вигодуеться, але до мене: спам'ятайся. Мой! Ти така газдиня? га? — справив до неї кулак.

Але Проциха і не рушилася, а ще й нахилила до нього голову:

— На! бий, бий мя! чо'стоїш? — тай захлипала.

Проць, не довго розгадуючи, запхав їй руку в пазуху, витяг платинку з трьома крейцарами й пішов до жида торгу добивати.

Проциха плакала: жаль їй було за дітьми, але жаль їй було і на діти, що через них та немає життя з чоловіком.

Л. Мартович.

Добрий рахунок!

Це було цілком з ранку. На торговиці було ще мало людей. Купці лишень з далека поглядали на ярмаркову площу й укладали свої пляни.

Двох бородатих купців про щось нараджувалися, уважно глядячи собі в обличча. Вони шварготіли нишком і ховали усміхи в безмежній темряві обличча.

Коло них стояла мізерна конина з маленьким лошатком. Лошатко дрімало, нічого не розуміючи так, як і нічого не розуміла його матір.

Спадистою дорогою прямував на торговицю селянин. Його здержав військовий інвалід, намовляючи заграти на „перець“. Селянин не уляг намові, а відповів: „дури таких, як ти сам“ і самовдоволено усміхнувся, що не дав себе оманити.

На стрічу тому селянинові підбіг один з купців, що нишком нараджувалися. Поздоровив селянина

й каже: „Бачите, газдо, того жида, що тримає кобилу з лошатком? Ідіть до него і давайте за кобилу 60 до 70 золотих; можете навіть дати 80 золотих. Купіть, а потім дістанете факторного. Розумієте? — буде інтерес!“

Злакомився чоловік, поправив шапку, закурив люльку, щось роздумав, а потім пішов в сторону, де стояв жид з кониною. Оглянув її і питає: „Кілько за ту шкапу?“ При тих словах ударив конину так сильно долонею по хребті, що конина з просоня аж приклякнула; спуджене лоша відбігло на пару кроків.

— Яка шкапа, що за шкапа? Ти не видиш, що то кобила, а ось лошак від неї; за обое 100 золотих.

„Го-го-го... взявбись, якби хто дав! А 60 не буде?“

— О! Я таких купців вже видів; таких пара коний та за 60 золотих?!

Торгувалися. Селянин підкидав, жид спускав. Спечечалися, били в долоні й зранку на ярмарку таки доби́ли торгу. Взяв селянин за 80 золотих „пару коний“: стару шкапу і лошатко.

Аж тут гульк, надійшла Степанова жінка. „А ти, Степане, що тут робиш? Та я вже накупила і соли і нафти і мила, а тебе, як нема, так і нема!“

Степан отямився й пригадав собі, чого приїхав на торг. Таж має продати безрогу, щось доложити, купити молочну корову, якусь одежину дітям, а тут — на тобі, з цього всего купив кобилу, яка йому цілком непотрібна...

А як жінка це почула, то на ввесь торг заголосила:

„Та що це тобі... чи з пам'яті тебе, окаянний, викинуло, нащо ж тобі конини?..“

„Мовчи, та мовчи... — просив чоловік. Чекай, то на „гиндель“, — буде п'ятка факторного“.

Передав Степан вуздочку жінці, а сам пішов шукати за тим купцем, що підмовив його купити конину. Найшов і каже: „Звертайте гроші і п'ятку факторного та беріть собі кобилу, бо прийшла вже моя жінка і не маю часу довше стояти...“

Купець здивувався: „Яку кобилу?“

— Та тоту, що ви казали мені купувати?

„Ви купили?“

— Та купив.

„Ну, то маєте кобилу.“

— Та мені її не треба.

„Ну, то нащо купували?“

— Та якже, ви мені казали купувати, — за п'ятку факторного.

„Ну... я так не казав, я казав: ідіть, торгуйте, а як хто дасть за неї 80 золотих, то ви дістанете п'ятку факторного...“

Бачив Степан, що попав в халепу з ранку на ярмарку. Зблід, тремтів. Просив купця, благав його. Вмішався до того ще якийсь другий і оба вони згодилися вернути Степанові 60 золотих, а 20 задержали, мовлячи, що він їх збавив торгу.

Дуже пекла Степана ця справа. Отже, як вернув з ярмарку, розпочав з жінкою сварку. Вигукував до неї:

„То все так, як послухаєш баби! Чи ти тямиш, Матроно, як приходив кум Прокіп та намовляв, щоби я записався в члени кооперативи?! Ти все не зізна-ляла, все сварилася зі мною: „нащо тобі якоїсь

кооперативи?“ А як вчора приходили з кооперативи та давали за безрогу 90 золотих, та ще обіщували звернути голову і тельбухи, то ти наперлася вести до міста... І от що вийшло: на торзі ми взяли всього 80 золотих, а друга омана зірвала мені 20 золотих! Та ще й фіру заплатив і могоричі... Добрий рухунок? На, бери собі ті гроші, але п'ятку обриваю і завтра вписуюся в члени кооперативи та не буду слухати такої баби, як ти.“

Микола Процик.

Як наші торгують.

(Правдиве.)

Не було це за „круля Тимка“, ні в иншу яку давню давнину, а таки цього року Божого 1926. В селі Ч. пасічник Панас дочекався не аби якого медобору і зібрав не багато, лише щось не цілих 20 сотна-рів доброго, подільського меду. Ну, славити Бога! Буде солодко Панасові, буде і добрим людям не гірко.

Та лихе наднесло приятеля та дорадника всіх пасічників в околиці, пана Іцка.

— Дай Боже здоров'я, що чувати, а по чому нині дуляр?, як там озимина, і т. д. Слово по слові і зійшла бесіда на мід. А багато там цього року буде у вас меду, Панасе?

— Та щось там буде. А по чому нині мід?

— Ой зле, Панасе, цього року з медом. Меду дуже багато, а купувати нема кому, бо знаєте тепер панам пообтинали.. ніби пенсію, значить, то їм зовсім не до меду, хто знає, чи на хліб їм вистарчить. А ще до того намножилося тих ваших якихсь кооператив,

хотять пани на вас зароблять і не пускають ціни на мід високо. Але, щоби ви знали, що я таки ваш приятель і що то всьо неправда, що ті пани з союзу на мене вибалакують, я від вас мід куплю і заплачу по двацять долярів за корець. Згода?

Або я знаю, каже Панас, накиньте щось та найтам буде. Поволи добили торгу, жид дає 50 долярів завдатку, бере два гарці меду „на прубу“ а в кишені дещо фасолі, в кошик не багато картоплі і йде собі з Богом. А Панас, даючи жінці сховати долярів до скрині, каже:

— Бачиш, стара яке нині ошуканство на тім Божім світі. Той якийсь молоденький панок, що то кажуть є індзініром від гною, той з союза, ти його виділа, казав, що за мід нині не буде і 17 долярів, а Іцко дає аж по 20. І вір тим нашим кооперативам.

І плюнув з досади.

На другий день, ще сонечко не вставало, а Іцко вже в Панаса.

— Ой біда Панасе! Знаєте, меду у Львові що не міра, щось аж 40 вагонів і мід так потанів, що не платять і 16 долярів за корець. Віддайте будьте так добрі моїх 50 долярів назад.

Та Панас не в тім битий.

— А мені що до того, почому мід у Львові, я до Львова меду не повезу. Ти купив в мене мід, то і забирай собі, а мені давай ще 250 дулярів і я більше нічого не знаю.

Жид просить, молить, але Панасові і не в голові. Продав — то продав.

— То дайте мені бодай чвертку яблук на зиму,

просить Іцко. — Яблок я можу тобі дати, але мід таки твій.

Пішов бідний жидок згорбившись, не знати, чи під тягаром яблок, чи від горя, що стратив.

Минає день, минає два, а може і тиждень. На мід попиту нема, а ціна понад 16 не йде вгору.

Нараз дістає Панас лист. Рекомендований та ще й на машині написаний.

Ов, думає Панас, біда, певно жид до суду мене завдав. Біжить до сусіда, бо в него письменний синок, прочитати ту напасть з почти. Хлопчина читає, а Панас аж червоніє з радості. Пише якийсь пан, чи жид зі Львова, що довідався, що в Панаса є 15 бочок найліпшого меду і коли то правда, то він на днях до него приїде і закупить весь мід по 22 долари за сотнар.

Побіг Панас бігцем до дому.

Ледви освоївся Панас з думкою, що такий інтерес зробить цього року, аж ту і Іцко в хату. Сердитий, не здоровкається і заявляє, що привіз гроші і нині мід забере, бо вже знайшов собі купця зі Львова. Панаса мов студеною водою обляв.

— Іцку, каже, я мід вже продав.

— Якто так, як ви могли мій мід продавати? Я його також вже продав.

І тепер змінюються ролі. Селянин просить, а жид і говорити не хоче.

— Мід мій, я його купив і нічого знати не хочу. Вкінці дався Іцко упросити.

Щоби ви знали, що я добрий чоловік, що я навіть лучший від вас Панасе, ви мені дасте 10 доларів відступного і я не буду мого меду забирати. Маємо по судах тягатися, то лучше так по сусідськи.

Поскробався Панас в потилицю, витягнув 60 доларів зі скрині і позбувся жида з хати.

Пішов Панас до панотця листа до того пана чи жида зі Львова писати. Розповів в чім діло і... „Будьте, егомосцю, такі добрі та гречні та напишіть до того пана, коли він по мід приїде.“

Панотець, добрий чоловік, написав листа: „А тепер дайте, Панасе, того листа зі Львова, щоби написати на нашому листі адресу“. Витягає Панас листа, читають, шукають за адресою надавця, а її ані сліду. Підпис є, але вулиці, числа дому забув певно той пан написати. Певно буде на коверті. Беруть коверту, розглядають і диво! На коверті печатка надавчої стації містечко К., а про Львів і знаку нема.

Справа вияснилася. І Панас навіть зрозумів, в чім діло. Та ба, 10 доларів не вернуться. Наука коштує, ой коштує не раз дуже багато.

Кум Іван.

Добра наука.

Був в купця помішник, поки був; далі стало йому того досить, пішов собі геть, та просто на другім боці вулиці відкрив свою крамничку. Конкурує.

Купець лається. Це, каже, злодій, шахрай і спекулянт; і все що знає, навчився від мене.

Купецька фасія.

Парох до парохіянина, торгівця:

— А що, Ви вже подали фасію про податок від оборотів?

— Подав, отче добродію.

— Ну, то не забудьте прийти до сповіді — каже о. парох.

Загадка: Вгадайте, хто і кого стриже?

Михайло.

Добрий був газда Михайло
Тихий чоловік;
По сусідськи, згідно, гарно
Проживав свій вік.
Все веселий, хоч убогий,
Других веселив.
„Чень ще станемо на ноги!“
Раз-в раз говорив.
Та не довелося стати,
Бо тісний став час:
Треба гнутись і мовчати
І платить раз-в-раз.
То Михайло хоч сміявся —
Та гірким сміхом:
Страх в знаки йому давався
Арендар з довгом.
Аж вкінці злі дні настали:
Арендар вчепивсь,
Ґрунт за довг зліцитували,
А газда розпивсь.
І щодень в шинку однак
Він в куті сидів,
І сміявся, і балакав,
І „мандрони плів.“

Швидко нивку Жид послідню
За горівку взяв,
І з хатини жінку бідну
Геть з дітьми нагнав.
Жінка голосно ридала,
Йдучи здовж селом,

В голос мужа проклинала,
Ставши під шинком.

А Михайло коло кварти
У шинку сидів
І сміявся, строїв жарти
Та „мандрони плів.“
Вийшов, спорожнивши мірку,
І вже не прийшов:
Жид, го рано на одвірку
Звислого найшов.

І. Франко.

Шукають, де в біді заратуватися...

(Допись з Покуття.)

Незвичайно тяжкі часи для селянства, а особливо в нас на Покутті. Ще ніколи не було так прикро і тісно селянам, як тепер, ще ніколи не була праця селянина так даремною, як в цю пору. Що не хочеш продати, чи хліб, чи худобину, все за безцін. І не можна обійтися, щоби селянин збував свою кервавицю, бо різні довги, бо різні роди податків тай домові потреби не дають чекати.

Як може, так борониться селянин перед загладою. Жаль йому збувати свою працю майже даром, для того в кого може, позичає гроші, щоби виждати на кращу хвилю.

Ріжні пявки вичікують такої хвилі.

„Позичте, Мошку, 5 долярів, а я дам процент“

Обминайте лихваря як заразу!

— каже ґаздиня. — „Мушу віддати сусідові-канадникові.“

— „Ну, ну, чому ні. Дасьте ґелетку (чверть сотнара) картофель на тиждень за процент? — питає Мошко.

„Щож робити, — як треба, то дам..“

Минув місяць. Пішов корець картофлі за процент. Ще й пару яець вимантила в господині Фулиха.

Минуло два місяці і бідна жінка бачить, що не видержить з таким процентом. Таж то — числити по 4 зл. корець бульби — робить 48 зл. самого проценту на рік (12 кірців картофлі) від позичених 30 зл.

Вчула господиня, що десь там в місті є своя каса. Пішла, — можеби „візичили“ 5 долярів.

„А вмієте, ґаздине, підписатися? — питають її.

— Ба, не вмію, не вчили. А нащо підписатися?

„Бо можеби вам і позичили, але лиш на вексель, а ви не вмієте підписатися.“

— То не богато, лише 5 долярів, нащо тут вексля?

„Так вам здається, ґаздине, тепер такі часи, що без вексля і нам не дадуть; а як ви не вмієте підписатися, то візьме нотар за підпис на вексли і вам нічого не лишиться.

— Правду кажуть, пан директор, бідному нема вже де заратуватися.

„Ей, так не є, бо і бідний мавби де заратуватися, якби не був темний. А скажіть, ґаздине, — нащо вам тих 5 долярів?

— Виннам їх в селі.

— Кому?

Жінка надумується. По хвилі каже: Мошкові.

„Який процент платите?“

Ніяк не можна довідатися, аж по довším часі признається, що дає чвертку бульби на тиждень.

„От, бачите, чому тяжко бідному заратуватися — бо він темний, бо він вірить чужим, а не своїм, бо він гарно і без нарікання вміє служити чужим, лиш не думає про освіту та про кооперацію.

»Г. К. Ч.«

Трапила коса на камінь.

Вийшов мужик на торговицю. Вибачте — з безрогою.

Змовилися між собою різники й давай, щоби собі з мужика покепкувати. Підходить до нього перший:

— Ну, „Йване“, візьмеш 150 срібла?

Бе що сила в руку мужикову. Ніби на згоду. І сміється та оглядається на інших різників, що дивляться на забаву з боку.

Мужик злий. З торгу не виходить ніщо. Приходить другий згінщик. Бе що сила в мужикову руку.

— Береш, Іване, 140 сріблом?

Мужик, що сили затискає зуби з болю і не відступає від своєї діни 300 зол.

Підходить третій різник, підкочує рукави і бе що сили на згоду:

— Стотрицять сріблом дам і ані гроша більше!
— кричить і сміється.

Мужик кривиться, як середа на п'ятницю.

Підходить четвертий, п'ятий, шостий. Кожний як звір, випасений, моторний, веселий. А мужик чорний, знуждований.

Вже дев'ятий бив кілька разів на згоду й пішов

До боротьби з визиском!

Де сім, там щастя всім, а одинець — худобі кінець.

в другу сторону торговиці та сміється з іншими різниками, аж о поручча всі спираються.

А мужик це підглянув і зрозумів, що це смішки з нього завели. Коли прийшов десятий купець, мужик утішився ним, як дідько цьвочком:

— З вами то вже мушу торгу добити — ска-
зав.

А різник:

— Ну, давай руку. А сто срібла візьмеш?

І що сили мужика в руку.

— Ну, сто не візьму! Але 400 золота даш?

І вхопив, як кліщами, різникову руку:

— А тристадев'ядять?

І що сили пана в руку -- лус!

— А триста вісімдять?

І знов у руку, ніби на згоду — лус!

Пан кривиться. Значить — не годиться.

— А тристасімдятьпять? А тристасімдять?

А тристашістьдятьпять? А тристашістьдять?

За кожним разом смалить у руку, як праником.

І на відповідь не чекає.

А тристапятьдятьдев'ять даш? А тристапятьдятьвісім? А тристапятьдятьсім?

Бачить мужик, що різник щораз більше криється. Видко, що чим менша ціна, тим більше його та ціна болить! Акуратно так само, як недавно розривалося мужикове серце. І чим більше криється різник, тим більша злість за свою працю бере мужика. Сціпив зуби й зацідив:

— Тепер, як сам хочеш. Можу спускати тільки по грошові. А тристасороксім золота і 99 грошів даш?

І на згоду — лус! Різник і чути не хоче! Руку

видирає. Але мужик завзявся добити торгу. Спускає з ціни:

— А 347 зол. і 98 грошів?

— Даш?

— Дам! — вистогнав різник.

Аж мужик з радости підскаочив. Заплатив різник, і навіть могорича не хотів і повів безрогу. А інші різники за ним:

— Ідзь до холери! Я мислял, же єго болі ренка, так сен кшивіл, а єго кішеня боляла. Тераз мне болі і кішеня і ренка.

— З таким не зачипяй. Нех шляк трафі!

(„Громадський Голос“, 1928).

Скарби в болоті.

Кілько алькоголю випиваємо?

В р. 1925 на західно-українських землях випито (в трунках) у воевідствах:

Полісся — 1.304 тисяч літрів чистого спирту; на голову це робило 1,48 літра; Волинь — 2.194—1,53 л., Львів — 2.949—1,08 л., Станиславів — 813—0,60 л., Тернопіль — 814—0,94.

Але в р. 1926 ми вже трохи „поправилися“ і дали більше заробити паньстwowому монополевi. Випили в трунках:

Полісся — 1.627 тис. літрів; на голову це робило вже 1,85 л., Волинь — 2.194—1,87 л., Львів — 3.254—1,20 л., Станиславів — 1.203—0,89 л., Тернопіль — 1.263 - 0,88 л.

Отже, як бачимо, найбільше горівки втішительки вживає Волинь, за нею йде Полісся. Багата на хліб Тернопільщина і вбогі гори (станиславівське

воевідство) пють найменше, бо на одну душу припадає менше, як половина того алкоголю, що випиває мешканець Волині.

Але хибно думалиб ті, хто гадавби, що українські люди є більші патріоти, як люди польські. Порівнюючи наші воевідства з іншими селянськими воевідствами Польщі, ми бачимо, що ні одне з польських воевідств не випиває так мало, як, приміром, станиславівське або тернопільське, (крім хіба воевідства варшавського, але воно купує багато в самім місті Варшаві!) Найбільше горівки випиває сама Варшава (місто), бо на душу населення тут припадало в р. 1925 неймовірно висока цифра, аж 6,73 літрів чистого спірту за рік.

Також воевідство лодзьке і Шлеськ Горішній випивають багато. Ці два воевідства є попри Варшаву найбільше упромисловлені. Це казалоб думати, що найбільшими споживачами алкоголю є міське панство і потрохи фабричні робітники. Інакше ніяк не поясниш страшної маси, що випиває сама Варшава. Як відомо, Варшава, це місто пів-робітниче, пів-урядниче.

Отже статистика розбиває на загал легенду, що ніби „хлоп п'яниця і свиня є“; вона показує, що цим смачним титулом можна спокійно наділити передовсім міське панство.

Але добре буде, коли перестанемо пити і те, що досі випивали, аби не підпирати ворога і не нищити себе. Бо візьмім тільки, кілька це робить в грошах, що ми рік-річно пропиваємо. Візьмім 1926 рік. Ми випили по всіх воевідствах, разом беручи, рівно 8,400 літрів чистого 100% спірту. Рахуючи по 13 зл. за літр, ми заплатили за алкоголь

109,200.000 золотих в однім році 1926. А так є вже сотні літ і почисліть, де ми вже були-би нині, які в нас булиби палати по селах і електрика і кіно і радія, якби ми тільки виріклися горівки.

Кілько прокурюємо рік-річно?

Які страшні суми виходять, коли почислити все, що ми прокурюємо, показує статистика.

В 1925 р. прокурювали у наших воевідствах: волинським і поліським пересічно на душу населення 7 зол. 54 гр., а в Галичині вдвоє більше — 14 зл. 49 гр. Коли числити загально Українців під Польщею кругло 6 мільонів ($3\frac{1}{2}$ міль. в Галичині і $2\frac{1}{2}$ на півн. землях), вийде, що ми пустили з димом нашої праці в році 1925 аж 50,75 мільонів золотих в Галичині і 18,74 міль. на північно-західних землях, разом отже $69\frac{1}{2}$ мільона золотих.

Такий страшний по своїм розмірам капітал ми по своїй глупоті кинули в болото в 1925 р.

Ну, а в 1926 р. ми вже поправилися, бо прокурили на одну душу на півн.-зах. землях 9,86 зол., в Галичині 18,93 зл. В загальній сумі це робить: $3\frac{1}{2}$ мільона Українців в Галичині по 18,93 зл. = 66,25 міль.; $2\frac{1}{2}$ міль. Українців на півн.-зах. землях по 9,86 зл. = 24,65 міль. Разом отже сума просто жахлива, бо 91 міль. золотих!

Зробім тепер загальний підсумок: ми пропили в трунках в 1926 р. — 109,200.000 золотих; прокурили в 1926 р. 91,000.000. Разом ми кинули в болото в однім році 200,200.000 золотих.

Хто курить — того в череві мулить!

За десять літ це робить суму поверх 2 мільярди золотих. За ту суму можнаб прикуповувати що року найменше 100 тисяч гектарів землі нашому селянству, або, колиб не хотіли продавати, завести за пару літ наймодерніші машини, меліорації, комасації і всякі поліпшення.

Вважаймо, що за десять літ це робить поверх 2 мільярди золотих. Обрахуйте собі, кожний, ваш бюджет, кілька випиваєте і прокурюєте!

Два мільярди народного скарбу кидаємо в болото що 10 літ, а ми нещасні бідкуємося, що „нема в нас капіталу на погної, на машини, на ліпше насіння, на уділ в кооперативі ітд.“

Нема в нас капіталу?

Брехня, самодурство! Нема в нас — розуму!

Український народе, — опамятайся що робиш!

К. Коберський.

Чому так „дешево“ продає?

Тандитник Розенберт (до мужика пошепки): Аби я так здорове був, то я на тім інтересі трачу. Я вам тото штани продам іно за 10 злотих.

Мужик: Десять золотих? А чогож так потихонько?

Розенберт: Ша, ша! Мій брат там стоїть і має хоре серце, як-би він почув, що я вам то штани так тано продав, його би з жалю шляг трафив!

Жінки! Кооператива несе вам добро!

Жінко! На тебе надія народу!

Один за всіх — всі за одного!
Наші справи берімо в наші руки!

Ретельний торг.

На Цибульній вулиці є багато крамів. Проходячих сіпають за рукав і силою затагають до крамниць.

— Той кожух вам бардз файно приходить.

— Що стоїть той кожух?

— Я не є Фридман, я є не Лерскій; у Фридмана за той кожух заплатите 300 срібла, у Проня 400 срібла, у Лерского 500 срібла, а я вам його даю тільки за 150!

— Але я не є Ротшильд, ані Вольф, ні Морган і даю вам за него 50 злотих.

— Дайте 50 долярів!

— Злотих, не долярів!

— Гемахт! давайте гроші.

Доходи польського скарбу з тютюну і горілки.

Соймовий закон з 1 серпня 1922 р. завів монополію перерібки і продажі тютюну від 1 серпня 1924 р. Силою цього закону перейшли на власність держави в дорозі викупу всі приватні фабрики тютюну. З них влаштовано і пущено в рух 12 найбільших, решту вжито на інші цілі. До того прийшли фабрики в Галичині; сьогодні працює 18 фабрик, а в них 11 тисяч робітників (-ць).

З часу заведення монополії, спожиття тютюну виносить:

В р. 1925	17,303.209 kg.
„ „ 1926	17,212.209 „
„ „ 1927	18,694.691 „

Державний скарб мав з тютюну такі доходи:

в р. 1925 зол. 180,437.677

„ „ 1926 „ 270,033.265

„ „ 1927 „ 343,000.000

Як видно з повищого зіставлення, зріст доходів не стоїть в пропорції зі зростом спожиття тютюну. Він пояснюється головно підвищенням цін тютюну державою.

Яку роль в польським державнім бюджеті грає тютюнева монополія, яка є формою діймаючого оподаткування, свідчать цифри. Напр. в лютім 1928 р. скарб мав доходу:

з податків прямих 48,222.000 зл.

„ „ посередніх . . . 14,376.000 „

„ „ мит 37,489.000 „

„ монополів 71,363.000 „

в цьому з тютюну 30,052,000 зл., зі спірту 35,000.000 зл! Колиб населення менше курило і пило, то державу це діткнулоб дуже болючо!

Недобра вага.

Жінка купця. Щось мені здоровля не служить. Товстну дуже. Уже важу 100 кільо.

Купець. Сто кільо? То неможливе!

Жінка. Як неможливе? Нині я важилася!

Купець. Де?

Жінка. Ну, де? В нашім складі вугля.

Купець. А, ха ха! Будь спокійна. То маєш не більш, як 80 кільограмів!

Хто щадить — не терпить.

Такий у нас звичай.

До багатого фабриканта у Відні приїхав купець з Городка по товар до свого склепу. Фабрикант пізнав його.

— Що? Ще минулого року ви були в мене, як жебрак, і просили милостині, а нині вже маєте свою фірму?

— Ну, у нас все так. Ми спочатку йдемо по жебрах а потім відчиняємо склеп, а ви тут у Відні наперед робите склеп, а потім ідете на жебри!

Кілько на нас заробляють посередники?

Поверх 45 мільйонів доларів (або 400 мільйонів золотих) річно!

Коли хто хоче знати, кілько ми даємо податку ріжним посередникам (торговцям, скупщикам і лихварям), то він мусить окремо зрахувати те все, що ми купуємо до наших господарств, окремоте, що ми продаємо з наших господарств, і ще окремоте те все, що платимо ріжним лихварям і банкам за проценти від позичених грошей. Той рахунок буде виглядати так:

Нас, українського народу, що попав не зі своєї волі під Польщу, можна рахувати близько 7 мільйонів; в тім є біля 6 мільйонів душ селянського населення, або кругло 1 мільйон 100 тисяч родин. Коло 120 тисяч родин живе по містах.

Коли рахувати видатки одної селянської родини на ріжні потреби господарства і домшнього спожиття, то статистика показує, що пересічно, гурт

на гурт, кожна родина закупує що року на суму від 400 до 1000 золотих щорічно ріжного товару (більші господарства більше, менші менше). Коли порахувати відповідно до того, кільки в нас є господарств більших, а кільки менших, то вийде, що на ріжні закупна всі Українці під Польщею видають що-річно 750 міліонів золотих, або біля 85 міліонів долярів.

На тім величезнім торзі заробляють ріжні менші і більші купці річно близько 250 міліонів золотих або 28 міліонів долярів!

Кількиж тепер ці ріжні панове заробляють на нас при продажах?

Наше міське населення продає не багато (тільки ремісники); головну масу продукту виносить на торг наше село. Статистичний (приблизний) підрахунок показує, що наших 1,000.000 селянських господарств продає щорічно ріжних продуктів, як збіжжа, худоба, яйця, клочча ітд., на суму найменше 530 міліонів золотих; з торгами зарібників і ремісників вийде разом біля 600 міліонів.

На тих перепродажах заробляють ріжні скупщики агенти і експортіві фірми найменше 120 міліонів золотих річно або майже 14 міліонів річно долярів.

Отже на закупнах втрачуємо щорічно 250 міл. зл.

На продажах	„	„	120	„
-------------	---	---	-----	---

Разом заробіток приватних торговців 370 міл. зл. або поверх 40 міліонів долярів щорічно.

На продажі одних тільки яєць на нашій землі приватні гандлярі й експортери заробляють „грубо“ (брутто) близько міліона долярів, на „чисто“ близько пів міліона щорічно.

Колиж до тих зарібків дорахуємо ще ті проценти, що наш нарід платить від векслевих і звичайних позичок та ті „вигоди“ (курка, масло, зерно), що їх вимагають лихварі, як додаток до проценту, то вийде не 370 мільонів, як ми рахували, а найменше 500 мільонів золотих (55 мільонів долярів) щорічного зарібку непотрібної класи торговельних посередників.

Це є той непримусовий податок, який ми добровільно даємо в руки непрацюючих і до того головню чужинців.

Дорахуйте до того тих 200 мільонів золотих, що наш нарід рік-річно прокурює і пропиває в формі горілки і пива і почисліть, кілька землі ми моглиб за ці гроші прикупити щорічно до наших господарств.

(Ширше розказано про те в книжечці „Всі до нас!“ виданій РСУК і в „Кооперативній Республіці“ ч. 7—8 за 1928 р.)

К. К.

Кому більше лихо...

— Авраме, ти мені продав спорохнявілі постронки.

— Ни, Іване, що вам за біда; а що я маю робити, коли їх в мене ще сто пар у склепі?

Коротко, але ясно.

Одного разу приїхала до Варшави делегація селян, щоби пожалуватися на нові податки.

Міністер питає:

— Мої кохані, чого ви хочете від мене?

— Пане міністрі, ми нічого не хочемо від тебе, але і ти нічого не бажай від нас!

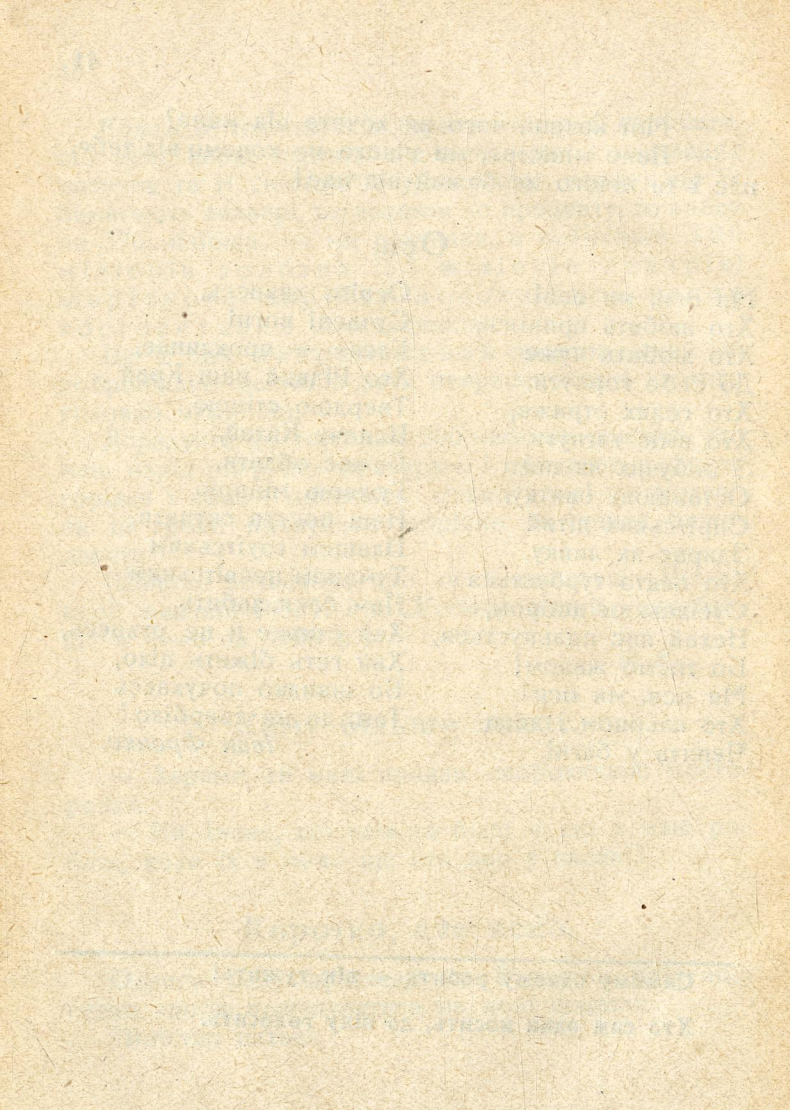
Оси.

Ми оси, ми оси!
 Хто любить приноси,
 Хто любить чуже
 До себе горнути,
 Хто голих стриже,
 Хто вміє тягнути
 З робучих людей
 Останню свитку,
 Сирітських дітей
 Здирає як липку,
 Хто надто турбується
 Сусідським добром,
 Нехай нас пильнується,
 Бо темо жалом!
 Ми оси, ми оси!
 Хто кльоцом і доси
 Чепить у багні,

Освіти лякаєсь,
 Сучасні вогні
 Клене — проклинає,
 Хто Рідний наш Край
 Твердою стіною,
 Неначе Китай,
 Бажає обдати,
 Гужвою міцною
 Наш поступ скувати,
 Плащем езуїтським
 Туманом несвітським
 Нам баки забить,
 Хай стихне й не рухаєсь,
 Хай геть біжить ціло,
 Бо швидко почухаєсь
 Там, де не свербіло!
Іван Франко.

Самому одному робить — вік тужить!

Хто сам один косить, до віку голосить.

II.
В КООПЕРАЦІЇ НАШ РЯТУНОК!

2 КОМПЛЕКТЫ НАИ ПЕРВОНАЧ.

Громада — великий чоловік.

Ціліське село, чи може краще оселя Н. було зворушене нещастям, що спало на найбіднішого громадянина: шаліла буря з громовицею і грім запалив хату Михайла Заволоки.

Тому трийцять років прийшов він до села Н. малим хлопчиною, круглим сиротою. Ніхто не знав звідкіля він і чий він. Але добрі люди заопікувалися ним. Зразу пас гуси, пізніше корови, а як виріс на парібка, став наймитом. Кожний хотів його на службу, бо був гідною людиною: чесний, працювитель і для всіх добрий.

Так прослужив Михайло у людей до 35 року життя. Тоді громада за півдармо продала йому невеличкий шмат площі серед села, даром відступила йому трохи каміння зі свого каміньолому і дерева з ліса та в той спосіб допомогла йому дійти до власної хати з невеличким городом побіч. До готової хати привів собі Михайло дружину і здавався, що решту віку пройде йому щасливіше як молодість.

Але не довго втішався він своїм щастям. Не минув рік і Михайло остав ще біднішим, як був трийцять років тому назад, коли малим хлопчиною забрів до села. Бо тоді перед ним була молодість, сила, а нині на його плечах тяжіла журба за жінку і малесеньку дитину.

Другого дня вечером після цього нещастя зібралися в громадянському домі всі господарі на нараду. Не доставало лише Михайла, бо він немав вже сили прийти.

Хоч ніхто не знав, по що їх кликав війт — але всі додумувалися.

Мовчки покурювали люльки і ждали на війта.

А він прийшов точно в свій час. Поздоровивши всіх зібраних, сів за стіл, стукнув об него люлькою і так промовив:

„Ви знаєте, пощо я Вас скликав. Бо всі добре пригадуєте собі, як то він 30 років тому назад прийшов до нашого села, як цілих 30 років працював і помагав нам на те, щоби нині стати крайним нуждарем. Думаю, що всі погоджуєтеся зі мною, що нам треба його поратувати в нещасті.“

Всі на знак згоди кивнули головами, а війт тягнув далі:

„Завтра всі як один зачинаємо відбудовувати Михайлові хату.“

Ти Миколо — відізався він до кравця прозваного Полатайком — і Ти Андрію — звернувся до шевця — маєте завтра вичистити ціле згарище.“

„А ти Іване — говорив до одного селянина — зачнеш завтра з громадського лісу возити дерево на будову; ти Степане камінь з громадського каміньюлому“ — і так кожному приділив якусь роботу. Тоді закрив нараду і всі розійшлися домів вдоволені, що порішили виконати добре діло.

На другий день Михайлові згарища зароїлися від людей. Одні згортали попіл, другі копали рови під фундаменти, треті возили камінь, пісок, вапно, дерево і т. д.

А тим часом Михайло далі сидів неповорнуто коло купи лахів, виратуваних з горючої хати і, сперши голову на руки, не бачив, що кругом нього діялося. Аж вечером, як його збудили зі задуми, побачив упорядковане згарище, навезений камінь, дерево, пісок... Став дякувати кожному та обіщувати, що колись відробить. Але від кожного чув одне й те саме:

„Не журіться, Михайле! Це все заплачене.“

В дальші дні робота поступала хутко. Всі працювали — ніхто не відтягався від роботи. Тільки один Данило Захланний, найблищий Михайлів сусід, не помагав та лише покраденці з за рогу, своєї хати приглядався тому всему і сердито спльовував. Він один з цілого села був радий нещастю Михайла, бо думав, що за півдармо відкупить від него і згарище і город. А тут громаді захотілося відбудувати тому зайді хату.

Кілька разів його кликали, щоби йшов помагати, завсіди находив якийсь викрут. То жінка не здужала, то коня треба було вести до коваля — словом все найшлась якась перешкода. А коли один йому пригадав, що і його колись може стрінути подібне нещастя, як Михайла, і що він може колись потребувати помочі громади, він сердито відпалив: „Як згорить — то моя хата. — Вам до неї засі!“

І таки не поміг.

Хату вибудували без него — кращу, як була перша. Дуже торжественно передав її війт Михайлові. Сам власноручно прибав над дверми число

В єдності сила!

14. Нещасливого числа 13, що було на першій Михайловій хаті — в селі вже не було. Воно раз на завсіди згоріло з першою хатою.

Тепер розпочалася війна між селом а Данилом Захланним. Зараз першої неділі, як він сідав в церкві на своє місце в лавці, підскаочив мов опарений. В лавку вбив хтось гостру тонку голку.

На другий день ледви виїхав з наложеним на віз гноєм з подвіря, як з вісі зіскочило колесо і вісь зломилася.

Підібні пакости сипалися на нього майже що дня.

Ніхто його не здоровив, ніхто не відповідав на його поздоровлення. Немов його не бачили.

Так минали дні... тижні.

Данилиха повила дитину... До кого не застукав, кого не просив на кума — кожний відмовився; треба було просити зі сусідного села. Так само не прийшов ніхто в гостину після хрестин. Все треба було самому зісти і випити.

Аж тепер побачив Данило, де він опинився і страшенно налякався. Обчислив, кілька варта була робота, яку він повинен був виконати при Михайловій хаті та зайшов до війта, щоби заплатити її грішми. Але війт і не подивився на него, а поставлені на стіл гроші ніби ненарочно змів на землю.

Пробував ще Данило рятуватися при допомозі Михайла. Він упросив його, щоби той від себе вговорював людей і війта та прохав вибачення для Данила. Але даремне. Всюди стрічався з відмовою.

Не оставало Данилові другого виходу, як за півдармо продати хату, город і поле та перейти до далекого іншого села, де його люди не знали. Город

і подвіря на догідні сплати докупив до свого Михайло.

Аж тепер успокоїлася громада, як не стало одинокої „паршивої вівці“ — між нею.

* * *

Минуло нових 10 років, як в селі Н. зібралася знову до громадського дому ціла громада на нараду. Тим разом зішлися всі: старі і молоді, чоловіки і жінки. Нарадою провадив не вїйт, а місцевий учитель. Він об'яснював зібраним, що це таке кооперація і які користи моглаби вона принести для села Н.

По довгій балачці всі зібрані одноголосно рішили оснувати кооперативу та всі зобов'язалися всі свої господарські потреби заспокоювати лише через кооперативу.

Як ухвалили, так і зробили. І кооператива росла та розвивалася, як ніде в сусідних селах.

* * *

По році знову зібралося ціле село на нараду. Радили, як збудувати кооперативний і Народний Дім. Зборами знову провадив учитель. Серед великого одушевлення порішили вже другого дня розпочати будову. Кожний мав помагати.

На другий день зароївся великий громадський майдан по середині села, дарований кооперативі. Все, що жило, прийшло помагати будувати хату для кооперативи. І дім ріс як на дріжджах та напував гордістю серця всіх громадян. Чужі люди, що переходили селом і бачили той запал праці, з дива

не могли вийти, що це за сила держить разом і єднає тих людей коло цієї будови.

Бо вони не знали, що підвалини під теперішній, кооперативний дім клала громада ще тоді, як відбудовувала Михайлові хату і як гонила з поміж себе „паршиву вівцю“ — Данила.

В. В.

За німецьким кооперат. часописом

* * *

Коли в розпуці важкій буваєш,
Відради у книжці гляди;
Коли слабким себе відчуваєш;
До гурту, до спілки іди!

Спільними силами землю ори,
Спільними силами ниву зсівай —
Спільними силами школу будуй,
Спільними силами діток навчай.

До спілки чесної людей гуртуй,
На наради громадські ходи..
Ніколи братом меншим на гордуй,
Правду, честь та волю борони!

Василь Мороз,

Дружній череді вовк не страшний!

Згода буде — незгода руйнує!

Як один ученик складав іспит з хліборобської кооперації?

Учитель до ученика: Чим твій батько?

Ученик: Мій батько хліборобом.

Що робить твій батько з грошем, який остане йому по продажі осіннього збору?

Мій батько складає тимчасово непотрібний гріш до каси ощадности і позичок на вкладку.

Чому батько вкладає гроші не деінде, а до каси ощадности і позичок?

Бо гріш хлібороба найліпше зложити в касі ощадности і позичок.

Чому там найліпше зложити гріш?

Тому найліпше, бо грошем у касі ощадности і позичок обертають самі селяни і гріш хлібороба дальше служить хліборобським потребам.

Яким способом?

Гріш зложений в касі ощадности і позичок зичиться хліборобам, які позички потребують, або його ужие кооператива на свої потреби.

Дійсно так! А хто завідує всіма тими кооперативами?

Всею хліборобською кооперацією завідують селяни-хлібороби так само, як касою ощадности і позичок в нашому селі.

Коли і на яку ціль відбирає батько гроші з каси ощадности і позичок?

Мій батько виймає гроші з каси ощадности і позичок звичайно весною, щоб за них купити насіння, штучні погної і інші хліборобові потрібні товари.

Де купує батько насіння, штучні погної і інші хліборобові потрібні товари?

Мій батько купує насіння, штучні погної і інші хліборобські артикули лише в кооперативі.

Чому лишень в кооперативі?

Кооператива спроваджує товари гуртово (вагоново) просто з фабрики, спроваджують ті товари заняті в кооперативній гуртівні фахівці і тому в своїй організації товари добірніші та дешевші, ніж у посередників-спекулянтів.

Кому продає батько зібране в осени збіжжя?

Мій батько продає зібране збіжжя нікому другому, тільки кооперативі.

Чому не продає приватному купцеві?

Хлібороби оснували кооперативу на те, щоби збувати власні продукти з поминенням посередників.

Яка мета хліборобської кооперації?

Метою хліборобської кооперації є взяти поволи в руки хліборобів торгівлю, щоб через неї спроваджувати всі потрібні в хліборобстві товари і збувати всі продукти, які хлібороб має на продаж.

Учитель до ученика, закінчуючи іспит: твій батько глядить далше, ніж наш звичайний хлібороб звик глядіти і дуже розумно робить твій батько, що дитину вже в молодім віці навчає про мету хліборобської кооперації.

(З німецького Господарсько-кооперативного Часопису для Нижньої Австрії).

Товаровий зворот.

Збираються чоловіки й закладають кооперативу. Чоловіки не оповідають жінкам, що урадили, а жінки цікаві.

„Скажи, чоловіче, що ви нині урадили на тих

зборах?.. Таж був ти там від полудня до ночі, можна було бог-зна що урядити..“

— Ми заклали в селі кооперативу — коротко відповідає чоловік.

„Що то таке кооператива? Знов щось нового? Що воно є?“

— Та щож? — товариство, яке буде вести sklep...

— Овва велика штука! Ніби то в нас нема sklepів, нібито треба нам ще більше.. А до того називати sklep кооперативою.. Було над чим сидіти від полудня до ночі! говорить жінка.

— Це не звичайний sklep — доказує чоловік — але спільний для користей членів...

»Знаємо, яка то користь... — воркнула жінка. ...Користь тим, що там будуть крутитися«.

— Не так воно — підсміхаючись, відповів чоловік. — Слухай бабо: купуєш камфіну (нафту) і платиш за літру 60 грошів, а не знаєш, що купець заробляє на камфіні 20 грошів; купуєш мило, платиш за кусник 120 золотих і знов не знаєш, що на милі заробив купець 30 грошів; купуєш цукор, сірники, шварц і все, що треба, і на кожному товарі купець заробляє четверту чи п'яту часть ціни. Навіть на гузиках, на нитці і голці заробляють, ще й більше заробляють, чим на других товарах. А ми собі заклали кооперативу й сказали, що будемо купувати лише в ній і зарібок будемо мати тільки ми...

„Ая, ая... Зарібок тільки ми... Будеш видіти той зарібок, як своє вухо“! — сердилася жінка. Та ще й додала: „А я таки піду до Мотя, він і поборгує і виторгувати можна..“

— Роби як знаєш... А я буду купувати в коопе-

ративі, а потім мені повернуть частъ того, що на мені заробили...

Хвиля мовчанки. А потім:

»Відкиж ви наберете товару« — запитує жінка.

— З неба певно не впаде — відказує чоловік. Зложимо на це вкладки, то є уділи, і за це купиться товар.

„Ого-го! — кричала жінка. — Нічого воно, тільки дай та давай. Бралиби! Не хочу чути про ваш sklep. Ти, чоловіче, пішовби на збори, деби тобі дали, а не лиш винести з хати...

— Тільки раз дам кооперативі, а потім вона буде мені віддавати щораз більше — твердо сказав чоловік.

Минуло 8 місяців від тої бесіди. Неділя. В кооперативі рух, бо кожний приносить книжочки за купна і обчислюють, кільки йому повернуть із зиску. Тому кільки день був якийсь контрольор. Все, що в skleпі, списали, рахували і вирахували зарібок. Той сам контрольор навчив людей, як поділити зиск між тих членів, які купували в кооперативі товар.

З неділі почали видавати товарів звороти. Не давали гроший на руки, лише в тих грошах товар, якого кому треба для дому. Дістав більше той, хто більше купував. Й пішли бесіди по селі, хто кільки дістав товарового звороту.

Наш знакомий господар дістав одну десятку сірників і 8 книжочок паперців. Приніс вечером до дому й поставив на скриню. А на свою господиню поглянув з під лоба. Вона не відзивалася, хоч і

Сам собі ворог, хто не йде в кооперативу!

вгадувала, що воно таке. Після якогось часу таки запитала:

«Щось таке купив чоловіче? Не маєш на що видавати гроший та на сірники й папірки. Перше купував по одній книжочці, тепер відразу вісім.»

— Як купив, то собі — відрубав чоловік. Та цим разом гроший я не дав. За це, що купував в кооперативі, дістав я зворот... А ти, небого, бігай по свій до Мотя тай до міста.

„Страх, як багато дістав!“ — поспішила уколоти жінка.

— Скільки купував, стільки дістав. А ти не купила навіть за кількадесять грошів. А он дивись — де мешкає вдова Костиха, — ген, ген, аж під лісом, а купувала в кооперативі. Зате тепер дістала 6 літрів і чвертку камфіни. Буде мати до каганця на цілу зиму. Побачимо, що ти дістанеш від свого Мотя?!

Жінка мовчала, бо бачила, що чоловік злий. В душі признавала йому слухність. Вона від сусідок уже давно знала — хто й що дістав. Була лиха сама на себе.

На нещастя у хату вступив сам Мотьо.

— Добрий вечір вам!

Зразу ніхто не відзивався. Аж потім тихо відповіла йому господиня.

Мотьо бачив, що прийшов не в добру пору, але таки звернувся до жінки, щоби віддала йому довжок.

„Кілько там того буде?“

— З вісімнайцять золотих — відповів Мотьо.

„Бігме, не правда! — аж сплеснула жінка. Навіть половини з того я не винна.“

— Ну, чого злоститися? Зайдіть до мене, почислимося, а тепер можеби дали з пару яечок? — зажадав Мотьо.

— „Маєш твій товаровий зворот“ злобно й докірливо сказав чоловік і забрався з хати.

„Г. К. Ч.“

Кілько користи дала громадянам кооператива „Надія“ в Соловій.

Кооперативу засновано 26. 4. 1925. Членів вписалось 76 і вплатили на уділи 501 зол. 50 сот.

В часі до 31. грудня 1925. виплатила кооператива за фіри 180 зол., за доставу 200 зол., крамареві 191 зол., за інші роботи 45 зол. — разом 616 зол. (Приватні крамарі їздили своїми кіньми і наші люди не діставали ні сотика)

Кооператива дала членам в зворотах товарових 231 зол. 44 сот.

Кооператива перепродала 325 кіп яець, а що за штуку платила пересічно о 2 сот. більше, як приватні купці, то через це зискали громадяне 390 зол.

Торговля кооперативи продавала о 10% дешевше, як приватні крамарі, тож на суму торгів 9.435 зол., робить цей зиск громадян 943 зол. 50 сот.

Правда, скажете, що тоді громадяне купували багато товарів по місточках, не у приватних крамарів в селі. Подумайте хвилю, почисліть страту часу, випивок і самі побачите, що в цім разі зиск громадян з кооперативи покажеться ще більший.

Дочислім до вичислених користей зиск коопе-

Хто гріш марнує — вічно бідує!

ративи, який є власністю громадян і піде на їхже пожиток в сумі 905 зол. 69 сот., то будемо мати, що за 8 місяців існування дала кооператива громадянам 3.086 зол. 63 сот. ощадности або більше як 600% квоти уділів.

Г. М.

І в школі кооперація...

— Добрий день — витається вчитель до учеників, які раніш прибули до школи.

— Добрий день, — грутом відповідають ті й загуркотіли, витягаючи книжки та зошитки.

Навчання почалось. Ученики пишуть, а вчитель ходить поміж лавками і проглядає в зшитках.

— А це що? — питає він в Данька, смуглястого хлопчика, який капнув величезну пляму на всю сторінку зшитка.

— Та забув, що каламар повний, та й умочив усім пером — відповідає Данько, — а воно бач що.

Пляма, мов квочка, заняла всю сторінку.

— Ну нічого, пиши з нової сторінки.

Данько перегортає сторінку. Тиша. Чути лише як шкрабає перо по папері та сопе якийсь учень.

— А ти чом не пишеш, звертається вчитель до Миколи, коло якого лежав нерозкритий зшиток.

— Списав зшиток, відповідає той. Вчитель йде до шафи, але там уже з тиждень, як пусто.

— І в мене нема, — каже він — доведеться за власні гроші купувати.

— Я б купив і сьогодні, так гроший не хватає, батько дали тільки три копійки.

— А хіба скільки зшиток коштує? Певно три копійки.

— Є в кооперативі за три, а в Кучмія за п'яток. а Кучмій приватний крамар користує з того, що від школи до кооперативи далеко, півтора кілометра, лупив зі школярів кілька хотів.

— Дайте чорнила* на три копійки — купує школяр у Кучмія.

— Нема за три, є тільки за п'ять — відповідає той.

— Та хоч скільки — небудь.

І той наливає чорнила, тільки денце намочив.

А в кооперативі за три повна.

Ну й біжи до неї, може швидче носа відморозиш.

Ось таким положенням рішив скористуватись школяр Микита Різник.

Одного разу, увійшовши в класу, учитель побачив натовп учнів, з якого неслись вигуки: „Єй, навались, навались! Дешево! Чотири копійки зшиток, чотири копійки каламарка чорнила. Біжіть!..“

Підійшовши до гурту, вчитель побачив Микиту, який сидів коло купи зшитків і фляшки чорнила, якими й торгував.

Добувши в батька трохи гроший, він накупив в кооперативі краму й вирішив торгувати...

— Чотири копійки... Не пхайтеся!

В Микити купували, бо було дешевше, як в Кучмія. Заробивши в цей раз вісім копійок, Микита зрадів вирішив торгівлю поширити, але шкільна рада хлоп'яча припинила це.

— Я цілком проти цієї торгівлі! — говорить Андрусь Коваль. — Це здирство. Нам самим треба щось вигадати!

— Щож ти вигадась? — говорили інші. — Носити до Кучмія пятаки! — Микита хоч дешевше бере.

— А тато мені казали, що в нас можна шкільну кооперативу заснувати, — сказала Оксана.

Почувши ці слова, Андрій аж підскочив.

— Ось що спасе нас і од Кучмія і од Микити!

— Давайте заснуем власну кооперативу!

Всі погодились, щоб заснувати шкільну кооперативу.

Після засідання шкільної ради появилася плякат:

„Щоб не допустити до того зди́рства, що робить з нами приватна торгівля, нам треба заснувати кооперативу. Всі товариші повинні вступити до кооперативи. Геть приватну торгівлю зі школи!“

На другий день по всіх клясах висіли заклики:

»Всі в члени кооперативи!«

»Геть приватну торгівлю зі школи!«

Хутко записалося більше половини учнів. Було зібрання і вибрали управу та ревізійну комісію. Одноголосно пройшли Оксана й Андрій.

Радо відгукнулася батьківська кооператива. Молодим дали товар і незабаром над шафою, в якій лежали шкільні зшитки, висіла вивіска:

„Шкільна кооператива.“

А на шафі цінник:

Зшиток три копійки.

Каламарка чорнила 3 коп.

Перо 1 коп.

Весело товпляться коло кооперативи: Андрію, дай зшиток!

Андрію, — оловець! Налий чорнила!

Сипляться гроші, тільки не в кишеню Кучмія Микитою, а на загальну користь.

(Весняний).

(За „Новою Громадою.“)

Як дядько Мартин став членом кооперації.

Одного святочного січневого дня по селі пішло:

— Селяни, на збори!!

— На збори? А щож там буде?

— Перевибори.

— Може знову вїйта вибиратимем?

— Та ні, перебиратимемо кооперативну управу.

— Ага! Добре. На це треба піти... Ти ж там гукай на Миколу й на Івана Петровича.. Вони об'язательно підуть. Треба ж навчити вас торгувати!

— Хіба наша кооператива погано працювала?

— А то може добре? Ти тільки сам поміркуй: дерете якісь паї — уділи, раз. Моя стара захоріла, то хотів було покадити, а ладану в крамниці нема

— два. З порядних людей смієтесь — три. А там чотири, п'ять...

— Зате гасу (нафти) дешево возять — раз, соли стане й вашу голову посолить, два. Краму мають повні полиці — три. За освіту дбають, чотири; а там п'ять, десять, двадцять...

— Та я не хочу і знати вашу крамницю, чи ту капиратіву.

— І не треба! Та ви-ж і не член!

— Що таке? Не член? Ну чекайже. На злість візьму та піду.

На зборах справник здавав звіт: „Прибуло членів 30 душ; надвишки маємо 550 карбованців; при нашій товаристві засновано сільсько-господарський кружок; відраховуємо на школу, на читальню... Тепер поміркуйте і вкажіть помилки“.

— Добре, добре робили! Дякуємо за чесну працю! — гукали з усіх боків.

— Ні, не добре. Бо коли треба мені ладану...

— Хто то обзивається?

— Та це Мартин затяг свою музику! Хтось не стерпів:

— Ви-ж здається не є членом товариства, то й не можете судить за його роботу!

— Не можу? То ви всі за Україну?

* * *

На другий день Мартинів хлопець прийшов зі школи та до батька.

— Дайте пятачка! У школі закладають маленьку кооперативу, треба внести пай (уділ)... Мене ще й продавцем хочуть вибирати...

— Що ж це знову за кооператива? Агі!

— Купуватимем для себе зшитки, олівці, книжки...

— Аге, це обчеська лавка*) заводиться? Не дам!

— Адже-ж ви мені зшитки купували в крамаря по три пятаки, а в нас будуть по два. До того ще й щось лишатиметься в крамниці, а не в крамарських руках. І так ми знищимо тих, що нашою працею користуються.

— То це й ти за Україну? А подай, стара, батога!

— Та деж я його візьму, коли в твоїм хозяйстві й батога чорт має?

А Юрко заскалив одно око, одбіг од батька на недосяжну віддаль тай почав викладати:

*) Товариська крамниця.

— Ото, як-би купували зшитки по два пятаки, то й на батого б зосталося. А тепер і побить нічим, бо батіг у крамаря.

Сів Мартин та й задумався:

— А справді! — Переплатив на 10 зшитках 10 пятаків, бувби й батіг, тільки не на Юрка, а на коня...

— Стара, годі тобі гнітить гроші, давай понесу в кооперативу, та й Юркові пятака відрахуй.

— Чи ти не здурів часом? — напосілася жінка.

— Сама ти здуріла! Як-би не Юрко, то я-б ще довго в дурнях був.

Слава Юркові!

За Ф Антоненком.

(«Кооперація на естраді.» Харків, 1927).

Кооперативне „Вірую.“

Вірю в кооперацію.

Вірю, що вона бореться проти кривди й визиску, а стоїть за правду і братство між людьми.

Вірю, що кооперована громада є велика сила, що вирве працююче продуктивно населення з пазурів хижаків, що не орють ні сіють, а готове жнуть.

Вірю, що кооперацією позбавимо хліба всіх спекулянтів, і обманців, що повернемо працюючому населенню ті мільйони, що пропадають в кишенях посередників і лихварів.

Вірю, що при кооперації зацвітуть наші оселі, наші гори й доли, легше віддихне наш закований народ.

Вірю, що через дружню співпрацю в коопера-

тивах нарід привчиться до віри у власні сили та покине стару засаду: моя хата з краю, я нічого не знаю.

Вірю, що кооперація буде школою для народу, що в тій школі наш нарід підготується до трудніших завдань: до управління справами громади, краю і держави, щоби міг взяти всі свої справи у свої власні руки.

Вірю в могучий розмах кооперації на всіх українських землях, якщо тільки буде в нас дух братерства і єдності, а не буде самолюбства і охоти швидко розбагатіти чужим коштом, бо вірю, що кооперація не є інтрес.

К. К.

Де добра згода — не страшна й пригода!

III.
ШКІДНИКИ КООПЕРАЦІЇ

ИЗ
ИЗДАНИЯ КОМПЛЕКТА

Чи так повинно бути?

(Допис.)

На Загальних Зборах кооперативи довго перебирали, аж вкінці вибрали Надзірну Раду і Управу. Всі вдоволені пішли до дому, бо вибрали тих, котрих самі хотіли, а попередніх нездарів скритикували і відправили. Кожний каже, ми вже знаємо, як тепер буде в нашій кооперативі. Нова Надзирна Рада буде збиратися дуже часто та стане радити над дальшим пляном праці в кооперативі, буде давати похвали добрій Управі, а всі і найменші промахи Управи буде усувати. Контрольна Комісія буде часто робити контролю в крамниці. Управу, а особливо справника і крамаря вже маємо добрих, бо і за їх цілоденну працю не треба „багато“ платити. Так говорять по селі.

Минув недовгий час. Справник кооперативи просить, щоби зійшлася Надзирна Рада і розглянула важні справи для кооперативи. Прийшли писма з Ревізійного Союзу у Львові — треба їх всім знати і нарадитися, що робити. В означеній годині чекає справник на членів Надзірної Ради годину і дві, а їх як нема, так нема! Скликає друге засідання, думає, чейже прийдуть; і знова нема нікого. В неділю стрічає під церквою справник тих найдостойніших господарів, котрих члени вибрали, щоби завідували всі спільно громадським доб-

ром і питає, чому не були на засіданні Ради. Один не мав часу, другий каже: де мені „до того“, а третій каже: ви, пане справник, самі найліпше знаєте, що треба робити. Робіть так, щоби було добре і громада була задоволена. І на то вибрано аж 12 найліпших і найрозумніших господарів в селі, щоби робота і відповідальність впала на справника чи крамаря? Скільки то буде говорення на найближчих Загальних Зборах: справник такий, крамар сякий!

(»Г. К. Ч.«)

Коршма обнялася з кооперативою.

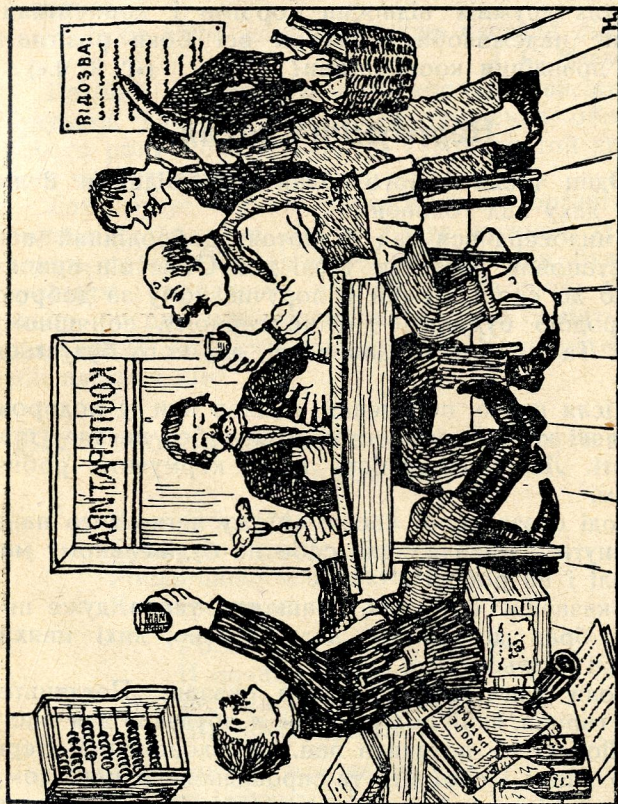
Після переведеної ревізії відбувається в одному селі поревізійна нарада. Ревізор відчитує звіт з ревізії, пояснює найдені числа, вказує, як йшла робота в кооперативі, як вона йти повина, як іде деінде там, де має успіхи. Звичайна собі поревізійна нарада.

Та представники кооперативи якісь незвичайні. Глядять, як сонце зпоза хмар, вони похилені, як берізки в часі бурі, а чути від них острий запах алькоголю. В часі викладу ревізора вони тільки покивували головами; колиж ревізор скінчив, один з них махнув рукою понад своєю головою й промовив: „Раху...вати... ліквідуймо...“

Здивувався ревізор, бо ані словом в часі свого викладу не згадував про ліквідацію і ліквідувати не треба було. Та зараз зрозумів, що нема тут до кого говорити, отже скінчив засідання і порадив директорам та членам Надзірної Ради виспатися.

В тім селі кооператива зараз коло коршми.

Засідання управи і Надзірної Ради відбуваються частіше в коршмі, ніж в кооперативі. Також чле-

„Зразкова“ управа кооперативи.

ни, що приходять купувати до кооперативи, за-
глядають не раз до коршми; а пропаганди проти

алькоголізму та проти чужого посередника в селі не ведеться. Чиж може бути щонебудь путнього з таких дружніх відносин коршми і коопертиви? Чи не належалоби зараз на всі боки розігнати таке правління коопертиви? (»Г. К. Ч.«)

Нерозумний тесля.

Один тесля і його рідня були бідними й не мали даху над головою.

Змилосердився над біднотою добродійний пан і постановив дарувати теслі дім. Отже він приняв теслю до своєї служби й поручив йому за доброю нагородою будувати дім на гарному, соняшному місці. Та пан не сказав теслі, для кого будується дім.

Після цього поручення відїхав пан у подорож в далекі краї. Тесля остався сам, без нагляду при роботі. Лишень чесність мала кермувати робітником.

Тоді сказав собі тесля: „Можу легко того пана обманути. Заощаджу для себе на будівельному матеріялі і на роботі“.

Сказавши собі так, працював тесля дуже пияво, брав до роботи лихе дерево, лихі цвяхи, взагалі будував лихо.

Коли пан повернув, слуга сказав: „Погляньте, який гарний, який добрий дім я збудував для вас!“

„Добре! — потакнув пан.“ Я вдоволений. Бери свою жінку і свої діти та спровадсья до цього дому з усею ріднею, бо від нині цей дім належиться тобі. Ось маєш запис!“

Як грім з ясного неба ударив в теслю. Він

зрозумів, що при будові дому цілий рік не обманював пана, а обманював себе самого. Тож сказав в голос:

„Коби я був знав, що будую власний дім!..“

Д. С. Марден.

Кожний, хто приступає до кооперативи, помагає будувати власний дім. Після укінчення обрахункового року показується, чи будовано той дім добре, чи будовано його лихо.

Лихо буде той, хто занедбує свою організацію, оминає свій sklep. Добре буде кожний, хто говорить собі: „Піду до своєї кооперативи, буду все купувати і продавати лишень через свою організацію, бо цим поможу зміцнити себе самого. Моя сила купна належить кооперативі. Кооператива це мій власний дім!“

Від чого загинула кооператива в селі Обскубанім?

Як в Обскубанім селі
Було диво дивне,
Росло-цвіло товариство
Кооперативне.

Росло рік, чи два, чи три,
Й почало всихати.
Дісталися до коріння
Шкідники прокляті!

Поторошили все чисто:
І уділи і вкладки,
Й капітали обігові,
І зачети й задатки.

Зашумів народ ураз:
 Де добро все ділось?
 З яким вітром непутящим,
 З димом розлетілось?

Закликали люстратора —
 Проревізувати.
 Як розкопав до коріння —
 Шкідники прокляті!

Перший шкідник — Голова.
 О, він знає міру!
 Не важивши, все з крамниці
 „На борг“ брав на віру...

Хоч працюєш і гэрюєш,
 День і ніч не спічнеш
 Як у касу не уложиш,
 Марний труд понесеш.

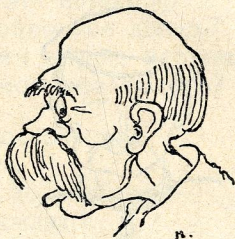

Шкідник другий — тільки „член,“
 А гризун хороший:
 Справником крамниці був
 Гриз... готові гроші.

Третий — крамар. Роздавав
 На борг молодицям.
 Все їм „мир“ оповіщав,
 А „війну“ полицям.

Сім воює, а один горює.

Далі йшов шкідник такий:
 Батько голови — „папаша“.
 „Кхи-кхи-кхи!“ Геть ви, голодранці,
 Вся крамниця наша!

Потім — швагер голови,
 Шкідник неприязний:
 Як не пе на товариські,
 То давно вже п'яний...

Громада — великий чоловік!

Шкідник шестий: уй-ю-юй!
 Це — „членова тітка“:
 Склеповий товар клювала,
 Наче та чечітка.

Дальший шкідник, не останний,
 Війт ніким недотикальний.
 Споконвік на борг не брав,
 Бо... вже й так приноси мав...

(За О. Варавою. «Нова Громада»).

Пісня.

(На нуту «Ой на горі та женці жнуть»).

Ой, щоб краще було жити
На свободі в новім світі.
Спати не годиться.
В приватні крамниці
Не ходіте!

З крамарями не жартуйте,
Кровопийців не годуйте,
Бережіть копійку —
В кооперативі
Всі купуйте!

Лихварям не потурайте,
Давні звички забувайте
Будете щасливі —
В кооперативи
Всі вступаєте!

(Нова Громада).

Десять заповідів кожного члена кооперативи.

1. Не кажи: „моя хата з краю,“ а вступай до кооперативи членом і, не відкладаючи, вплати уділ.
2. Не купуй у приватного крамаря те, що можеш купити в своїй товариській крамниці.
3. Не слухай крамаря, що кличе тебе до своєї крамниці, і памятай що кожний сотик витрачений тобою на купівлю у приватного крамаря, збільшує

його капітал, зміцнює крамаря і зменшує міць твоєї кооперативи.

4. І ще памятай, що твоя кооператива є економічна фортеця бідних та працюючих супроти глитаїв і крамарів.

5. Дбай, щоб твоя кооператива не перетворилася в крамничку, що тільки бариші наживає, а була громадською організацією, що не тільки достарчує все потрібне в твоєму господарстві, а й протвій культурний розвиток дбає.

6. І подбай про те, щоб твоя кооператива заложила бібліотечку, де б ти міг, читаючи книжки сам повчитися і просвітити нетямушого.

7. Всю зайвину продуктів твого господарства (яйця, хліб, вовну, молоко, тощо) продавай тільки через кооперативу.

8. Не будь байдужний до справ твоєї кооперативи й приходь на всі зібрання її членів.

9. Намовляй своїх сусідів та знайомих, щоб вписалися в члени кооперативи.

10. Не суди на базарах та на роздоріжжах свого товариства, а коли бачиш, що в товаристві є нелад, скажи про це Управі та на зборах товариства і порадь, як полагодити та направити справу.

Єднаймося, братаймося в товариство чесне.
Хай братерством, щирими трудами —
Вкраїна воскресне!

Второй раз, когда мы вышли из леса, мы увидели...

1. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

2. Когда мы шли по лесу, мы увидели...

3. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

4. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

5. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

6. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

7. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

8. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

9. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

10. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

11. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

12. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

13. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

14. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

15. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

16. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

17. Мы шли по лесу, и вдруг увидели...

IV.
ЗАКЛИКИ

VI
MCMXXII

Любов ближніх.

Коли обід хтось славний зготував,
Наїдки найдобріні та напитки,
Царя самого в гості завізвав,
А соли не додав до страв,
Якіж із них пожитки?

Оттак і той, що наложив печать
На серце: сам, без дружньої розмови
Жие для себе — хоч би був не знать
Як чесний, не приблизиться на пядь
До Бога без любови.

Вся чеснота, весь труд его марний,
Молитва, піст і жертви всі й тривога, —
Все те мов пил розвіє суд страшний!
Одна любов з них зробить скарб цінний
Перед престолом Бога.

Іван Франко.

Заклик кооперативного батька Миколи Левитського.

До праці, дорогі брати! Через кооперацію закладайте найміцніший і найкращий в світі камінь для фундаменту нашого державного вільного життя, нашої матери України. Ми повинні теж усе твердо

пам'ятати, що ми не тільки кооператори, але й громадяне, що ми діти заплаканої в давній неволі нашої рідної неньки, України, що недавно ще тільки в січні 1918 р. скинула з своєї шиї давнє чуже ярмо, яке душило її 264 роки з того часу, як Україна (1654р.) мала нещастя при Богданові Хмельницькому довіритись московським царям-деспотам. А в подяці за те, що Україна так багато віддавала Росії і грішми і людьми на протязі 264 років, московські царі зробили з Україною так, як можуть зробити тільки найлютіші кати. Вони, російські деспоти не тільки обібрали, пограбували, понижили Україну й її автономію і волю взагалі, обдерли, як липку, але забравши в нас усе, не тільки нічого не давали, але прибили, придушили нашу культуру, котра в нас була далеко вища, ніж у московським царстві. Від часу приєднання до нього України держали народ наш у темноті, зламали душу його, забороняли нам не тільки школи, книжки, але навіть рідні пісні співати на концертах.

Крім того всі народи можуть мати свою державу. За всіми навіть і малими, далеко меншими народами ніж наші — Румунами (7 мільйонів), Болгарами (3½ м.) Сербами (3 м.). Чорногорцями (3. міль), Альбанцями (1 м.) за Поляками, Литовцями, Грузинами і т. д. одно слово — за ким завгодно признають право жити вільним, незалежним політичним, державним життям, тільки не за українським, майже 40 мільйонним народом. І в Росії та й Польщі звикли здавна вже дивитись на Україну, як на наймичку свою, котра повинна знати лиш одно, що вона не має права жити своїм політичним життям, що ця наймичка-Україна повинна, мусить, дбати про їхні, поль-

ські та російські інтереси, тільки їм служити, на них робити, тільки їм, сусідам своїм усе віддавати, а самій нічого не мати, крім латаної свитини, що й ту вже останню хочать ще зняти, й окрім поневірення та ганьби всякої. А особливо те, що Українців вороги наші не хочать і визнавати. А хіба є більша в світі образа, більша ганьба для культурного національно свідомого народу, як та, що хтось сміє не визнавати за ним права мати свою власну державу, свою хату, своє вільне, незалежне ні від кого життя? А за царів-катів цього не хотіли визнавати за укр. народом. а тепер і після царів, коли їх нема, всі Москалі всіх партій від гідкого, так званого „Союзу руского народа“, який тяг народ до темряви й погибелі та боявся світла, аж до найлівішої - московської демократії всіх московських партій; всі вони, — користуючись, особливо тут на Україні. ще темнотою і національною несвідомістю нашого люду, як наслідком довгої неволі, не хочать визнати за нами, як за всіма людьми, права мати свою державу, бо тоді Україна не буде наймичкою Росії, значить не буде що року платити сто мільйонів, (а тепер у десятеро більше) в російську казну, як досі це було, а буде сама собі платити і вживати гроші для себе на потреби освіти й культури укр. народу. На великий жаль є такі люди на Україні, серед кооператорів — неукраїнців, особливо на Харківщині. Сумний, але факт...

Візьмемося-ж, дорогі брати, добре, міцно до живої, творчої кооперативної роботи яка є найнадійнішою основою для добробуту укр. народа. Докажемо своєю працею, невпинною твердою залізною енергією й організацією, що ми

достойні бути державним народом, що більше не бажано, вже не можемо бути чиймись прихвостнями хоч би й в „брата“. Ми не можемо допустити, щоб Україна і далі була чиеюсь, хоч би в родичів обідраною, безталанною наймичкою.

Ми хочемо, щоб Україна була культурною, вільною, ні від кого незалежною державою. Докажемо своєю творчою, будівничою роботою в великій і святій справі кооперації, що великий укр. 40 мільоновий народ, як культурний і державний народ, достойний і має право зайняти почесне місце серед і поруч всіх інших європейських культурних народів і жити своїм державним життям, нікому не кланяючись хоч би й родичові. І в цьому напрямку будування нового світлого незалежного державного життя великого укр. народу ми й мусимо всі, — а кооператори зокрема — повинні виявити як найбільше, як найгарячіше бажання. Мусимо виявити сталеву, загартовану нашу волю. Ми повинні рішуче братись за творчу роботу, щоб спільними зеднанними силами боротися з ворогами політичного, національного, економічного й взагалі культурального відродження укр. народу, хто вони не були-б. Хто не хоче нашої волі, як держави, хто хоче знову мати за наймичку, держати Україну на мотузці й повернути її знову у давню політичну й економічну неволю, однімаючи в неї право бути державою, той нам лютий ворог, хтоб він не був, хоч би й рідний брат.

Взявшись усі як один за руки, станьмо в ряди для спільної братерської роботи зі всіми народами, зі всіми людьми, які добра нам мислять, які широко визнають за нами право на вільне політичне

незалежне життя і хотять бачити нашу матір Україну не наймичкою своєю, а рівною їм вільною державою, сестрою, а український народ не наймитом чиїмсь, а братом, який хоче й має право жити зі всіми поруч у добрій згоді, як рівний з рівним і вільний з вільним.

При добрій нашій згоді, при спільній, братерській роботі нам не страшні ніякі гадюки, що полізли на Україну, щоб за її хліб-сіль кусати її та труїти і руйнувати її вільне державне життя.

Спільними силами, своєю роботою ми витирали сльози заплаканої матері України й не дамо її більше на поталу нікому. Ми збудуємо їй ясну будучину.

Загартуймо-ж себе в цій роботі й будьмо тверді, як сталі!

А дивлячись на щиру нашу роботу на користь і щастя України й її народу, мати нехай всміхнеться, заплакана мати. І здійсняться великі й святі слова пророка — Кобзаря:

І забудеться срамотня,
Давная година,
І оживе добра слава,
Слава Україні!

Кооперативна присяга.

Гомін рветься попід хмари,
То не дзвони десь гудуть,
Ані громові удари
У верхи карпатські бють —
То ідея ясна, сміла:

Поклик кооператив
 До спільного зове діла,
 До багатих кличе жнив!
 Поклик кооперативи
 По усіх краях гуде,
 Через води, чарез ниви
 В наші, хлопські хати йде.
 Всіх нас кличе до обнови,
 Щоб важкі кайдани рвать,
 Капіталістичні скови
 Спільним трудом розбивать!

Як в ріку пливуть ручаї,
 Ріки ллються в океани,
 Так людей в одно єднає
 Спільна думка, спільний чин.
 В товариському єднанні
 Росте сила і розмах
 У союзному братанні,
 Мостимо побіді шлях.
 І з основ кооперації
 Кращу долю розведем,
 Краще завтра цілій нації,
 Гаразд, щастя принесем!

Де спільного станьмо труду!
 Гуртом браття! Сестри враз!
 Час зірвать з очей полуду!
 Спину простувати час!
 Хай енергія сталаєва
 Зв'яже нас в один ланцюх!
 Думка чиста, кришталева
 І могутній спільний дух

Обеднають міліони
 В нерозривний дужий вал!
 Проч нарікання і стони,
 Самолюбства низький шал!
 Любов братня нам законом,
 У єднанні наша ціль!
 Ми до сонця йдем з розгоном
 Понад сопух, багна, цвіль!
 Досить одинцем блукати,
 Киньмо сварки і роздор!
 Присягнімо: гуртом стати
 Під єднання наш прапор!
 (За німецьким оригіналом: Вол. Темницький;
 друк. в Г. К. Ч).

Громада — чоловік великий!

Громада — Чоловік Великий!
 Великан міліонорукий
 з міліоном голів —
 це надія завтрішньої днини,
 віра майбутніх поколінь.
 Вона серед туч і негод
 до кращого прямує
 і долю віщує.

Громада — Чоловік Великий,
 що з молотом в руках
 рубає ворожу скалу:
 висока, стрімка це гора,
 на шпильях зубатії башти,
 з челюстів гармати стирчає.
 „Добуть, або дома не бути“ —
 зве лицар у зброю закутий!

Громада — Великий Чоловік.
 Мільйонами ніг підбігає,
 мільйонами віч споглядає,
 сір'яками, кожухами
 шляхи устеляє,
 для спільної справи
 спільну думку має!

Громада — Великий Чоловік!
 Великан, що суспільну будову
 підняти хоче на сильнії плечі
 і в нову хату занести,
 де написано на воротах:
 „Життя нового Спільнота“!
 Громада голод переможе,
 переможе передновок,
 переможе й смерть
 чарівним оружжам,
 що зоветься дружність:
 спільність мрій, побажань і діла,
 чаша з хрусталою і злота,
 в чаші вино хотіння!

Коли нужда близько, близько,
 як вітер діривими вікнами дує,
 гасить вогні і надію,
 як голод під тином зуби шкірить,
 засохлії пальці глодає,
 коли безробіття мов зараза
 жах посиляє на села і міста,
 коли життя стає тюрмою,
 в краще завтра вже ніхто не вірить,

Самому і в раю нудно!

Тоді твій час, Громадо!
 Тоді тобі встати
 останній живій істоті,
 лягти на дорозі Лиха і Розпуки
 непрохідною барикадою!
 О! швидше, браття, хутко, хутко
 будуймо цього Чоловіка,
 будуймо Громаду.
 Хай з лихом стає у заводи,
 хай встане Великан могутній —
 Громада!
 Хай голод всмиряє,
 перемоги прапор розвиває!

пер. К-о.

Гимн кооператорів.

Вільний переклад за К. А. Чижовським.
 Музика Л. Роговського.

1. Піднялась вже вільна громада
 Будівничих, що творять свій лад.
 Розвалиться злотих тельців влада,
 Прийде доля і до наших хат!
 Хай несеться цей могутній спів
 По верхах і долах, хай гремить:
 Кому гидкий дух рабів,
 Хто бажає краще жить,
 Присягайте на наш заповіт!
 З горя двигнем до щастя цей світ!
2. Нам не треба ні влади, ні злота,
 Наша влада — це наш згідний дух,
 Нашим правом дружня робота,

Всіх п'явок ми розженемо в пух!
Хай несеться і т. д.

3. Обєднавшись у дружню громаду
Світ обіймеш ланцом наших рук.
В дружній праці ми найдемо раду,
Край положимо дням наших мук!
Хай несеться і т. д.

ЗМІСТ.

Сторона

1. <i>Ів. Франко</i> . Гадки над мужицькою скибою (вірш)	5
2. » » Гадки на межі (вірш)	6

I. Хто і як нас визискує, ст. 8—42.

3. <i>А. Мартович</i> . На торзі	9
4. <i>М. Процик</i> . Добрий рахунок!	17
5. <i>Кум Іван</i> . Як наші торгують	20
6. Добра наука. — 7. Купецька фасія	23
8. <i>І. Франко</i> . Михайло (вірш)	25
9. Шукають, де в біді заратуватися	26
10. Трапила коса на камінь	28
11. <i>К. Кoberський</i> . Скарби в болоті	31
12. Чому так «дешево» продає. — 13. Ретельний торг	34
14. Доходи польського скарбу з тютюну і горілки	36
15. Недобра вага — 16. Такий у нас звичай	37
17. <i>К. К.</i> Кілько на нас заробляють посередники?	38
18. Кому більше лиха... — 19. Коротко, але ясно	40
20. <i>І. Франко</i> . Оси	41

II. В кооперації наш рятунок! ст. 43—64.

21. <i>В. В.</i> Громада — великий чоловік	45
22. * * Коли в розпуці важкій буваєш	50
23. Як один ученик складав іспит з хлібороб. кооп-ції	51
24. Товаровий зворот	52
25. <i>Г. М.</i> Кілько користи дала кооператива «Надія»	56
26. <i>Весняний</i> . І в школі кооперація	57
27. <i>Ф. Антоненко</i> . Як дядько Мартин став членом к-ви	60
28. <i>К. К.</i> Кооперативне «Вірую»	62

III. Шкідники кооперації, ст. 65—78.

29. Чи так повинно бути?	67
30. Коршма обнялася з кооперативою	68
31. <i>Д. Марден</i> . Нерозумний тесля	70
32. Варава. Від чого загинула кооператива... (вірш)	71
33. Пісня (вірш). 34. Десять заповідів	76

IV. Заклики, ст. 79—90.

34. <i>І. Франко</i> . Любов ближніх (вірш)	81
35. <i>М. Левитський</i> . Заклик	81
36. <i>В. Темницький</i> . Кооперативна присяга	85
37. <i>К—о</i> . (пер.) Громада — чоловік великий! (вірш)	87
38. Гимн кооператорів	89

За порадами

**в справі
заснування кооператив**

**(господарсько - споживчих,
споживчих,
молочарських,
кредитових й інших)**

звертатися до

**Ревізійного Союзу
Українських Кооператив**

(Львів, вул. Словацького ч. 14/III)

Курси!

Курси!

Тільки курсами зможемо
придбати потрібне число

вишколених

крамарів,
молочарів,
книговодів,
справників,
скарбників

і

членів Надзірних Рад.

А відомо, що головна причина, чому
наші кооперативи надіють, це брак
доброго персоналу до їх ведення!

Вимагайте

від своїх Повітових Ко-
оперативних Осередків

улаштування курсів!

При кожній
здоровій кооперативі

є

кооперативна бібліотека

Без неї кооператива,
як хата без світла.

При розділі білянсової надвишки

не забудьте

призначити певну квоту
на доповнення бібліотеки.

*Списки кооперативної літератури
вимагайте в РСУК.*

ГОСПОДАРСЬКО- КООПЕРАТИВНИЙ ЧАСОПИС

ОРГАН РЕВІЗІЙНОГО СОЮЗУ
УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВ

Виходить що тижня.

VIII рік видання.

Передплата виносить:

річно 24 зол., піврічно 12 зол.,
чвертьрічно 6 зол.

Для Америки 4 дол. річно.

Ціна оголошень (анонсів) для
кооператив:

по 20 сотиків від стрічки
або за її місце.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Ревізійний Союз Укр. Кооператив,
Львів, Словацького ч. 14. III. пов.

Конто в ПКО ч. 145·517.

Ч. тел. 40-96.

Кооперативна Республіка

ЕКОНОМІЧНО-СУСПІЛЬНИЙ МІСЯЧНИК

видає:

Ревізійний Союз Укр. Кооператив,
у Львові, Словацького, ч. 14. III. пов.

під редакцією: *доц. др. Карла Коберського.*

Передплата виносить:

За рік 16 зол.,

за пів року 8 зол.,

за чвертьроку 4 зол.

Окремі числа по 1.50 зол.

Для Америки передплата:

2.50 ам. дол. річно.

Можна набути у всіх книгарнях.

Кооперативна Республіка інформує читача про всі пекучі економічні питання, вона ставить своєю метою перевиховати українське громадянство в напрямі свідомої економічної творчости.

22

2747

PJ

2,70

(1986)

2723

~~16.331~~

2